

ความฝันกับเหตุดีเหตุร้าย ในวรรณคดีไทย*

ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต
ภาควิชาสาธิต สำนักศิลปกรรม
ราชภัฏชัยภูมิ

บทคัดย่อ

ความฝันคือเรื่องราวที่ผู้ฝันมองเห็นขณะนอนหลับ ความฝันที่มีอยู่ในวรรณคดีไทยแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ ความฝันบอกเหตุดีและความฝันบอกเหตุร้าย ความฝันบอกเหตุดีมีทั้งความฝันที่บอกเรื่องที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันและเรื่องที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต ส่วนความฝันบอกเหตุร้ายมีทั้งความฝันที่บอกเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต บอกเรื่องที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และบอกเรื่องที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต จากการศึกษาพบว่าผู้ฝันมีทั้งตัวละครชายและตัวละครหญิง ตัวละครหญิงเป็นผู้ฝันมากกว่าตัวละครชาย แต่เรื่องฝันของตัวละครชายกว้างกว่าเรื่องฝันของตัวละครหญิง ผู้หญิงจะฝันเรื่องของตนเองและเรื่องของคนในครอบครัว ขณะที่ผู้ชายฝันเรื่องอำนาจของตนเอง เหตุการณ์บ้านเมือง และฝันเรื่องของเพื่อนด้วย ส่วนการสื่อความหมายผ่านเรื่องราวในความฝันนั้นพบว่าบางครั้งเป็นการสื่อความแบบตรงไปตรงมา แต่ส่วนมากสื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ที่จำเป็นต้องตีความหมาย มีข้อสังเกตว่าความฝันในวรรณคดีหลายเรื่องใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายคล้ายกัน ส่งผลให้ผู้อ่านสามารถตีความความฝันของตัวละครได้จากประสบการณ์ที่ได้จากการอ่านวรรณคดี นอกจากนี้ยังพบว่าความฝันในวรรณคดีไทยสะท้อนให้เห็นความหวัง ความใฝ่ฝันของตัวละคร หรือความประหวั่นพรั่นพรึงของตัวละครได้อย่างน่าสนใจ จากการศึกษาพบว่าความฝันในวรรณคดีไทยมีบทบาทหลายประการ ประการแรกบอกใบ้ให้ผู้อ่านทราบล่วงหน้าว่าต่อไปจะมีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้นแก่ตัวละคร หรือแก่นคติของตัวละครตัวนั้น ประการที่ ๒ ให้ความสนุกสนานแก่ผู้อ่านให้ติดตามต่อไปว่าจะเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ตรงตามการตีความฝันของตัวละครในเรื่องมากน้อยเพียงใด ประการที่ ๓ ให้ความรู้แก่ผู้อ่านเรื่องการตีความหมายของความฝัน และประการที่ ๔ ให้ความสนุกสนานแก่ผู้อ่านในการลองตีความหมายเรื่องความฝันของตัวละครก่อนจะพบกับคำเฉลยในเรื่องที่อ่าน การแต่งวรรณคดีไทยโดยแทรกเรื่องความฝันเข้าไปเช่นนี้ถือเป็นกลวิธีการแต่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของกวีไทย

* ปรับปรุงจากคำบรรยายเรื่องเดียวกันเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ในการประชุมวิชาการเรื่อง “ความฝันกับจิตวิญญาณ : การสนทนา ระหว่างศาสนากับวิทยาศาสตร์” ที่โครงการ ASEAN-EU LEMLIFE และโครงการริบคตะวันออกเฉียง อณูอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับกลุ่มสนทนาพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ มูลนิธิพันคารา และ Metanexus Institute จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๕-๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ณ ห้อง ๑๐๕ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑. ความน่า

ความฝันเป็นเรื่องสากลที่มีปรากฏแก่คนทุกชาติทุกภาษา ในหมู่คนไทยก็มีความเชื่อเรื่องความฝันกันอย่างแพร่หลายจนถึงกับมีตำราทำนายความฝันเกิดขึ้นจำนวนมาก ในวรรณคดีไทยกวีได้นำความคิดและความเชื่อเรื่องความฝันมาแต่งแทรกไว้ในเรื่องที่ตั้ง สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องความฝันของกวีและคนในสังคม และขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นความคิดของคนไทยเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในความฝันรวมทั้งความคิดเรื่องการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความในความฝันด้วย

การศึกษาครั้งนี้เน้นเฉพาะการศึกษาเรื่องความฝันที่มีอยู่ในวรรณคดีไทยเท่านั้น

๒. วัตถุประสงค์

บทความเรื่องนี้ประสงค์จะศึกษาความหมายของความฝัน สาเหตุของความฝัน ประเภทของความฝันและสาเหตุของความฝันในพระพุทธศาสนา ประเภทของความฝันในวรรณคดีไทย เรื่องความฝันของตัวละครหญิงและตัวละครชาย การสื่อความหมายผ่านเรื่องของความฝัน สัญลักษณ์ที่ใช้ในความฝัน ความสัมพันธ์ระหว่างความฝันกับความหวัง ความใฝ่ฝัน และความประหลาดประหลาดของตัวละคร และบทบาทหน้าที่ของความฝันในวรรณคดีไทย

๓. ความหมายของความฝัน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ นิยามความหมายของคำว่า “ฝัน” ไว้ดังนี้
 น. การเห็นเป็นเรื่องราวเมื่อหลับ, โดยปริยายหมายถึงการนึกเห็นในขณะที่ตื่นอยู่ ซึ่งไม่อาจจะเป็นจริงได้. ก. เห็นเป็นเรื่องราวเมื่อหลับ, นึกเห็น, นึกเห็นสิ่งที่เป็นไปได้.

(ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖ : ๗๔๘)

คำนิยามข้างต้นแสดงให้เห็นว่าราชบัณฑิตยสถานใช้คำว่า “ฝัน” ครอบคลุมทั้งความหมายที่เป็นฝันในเวลากลางคืนและฝันในเวลากลางวัน ที่เป็นความหมายของฝันในเวลากลางคืนคือเห็นหรือการเห็นเป็นเรื่องราวเมื่อหลับ ส่วนที่เป็นความหมายของฝันในเวลากลางวันคือนึกเห็นหรือการนึกเห็นในขณะที่ตื่นอยู่ ซึ่งไม่อาจจะเป็นจริงได้หรือนึกเห็นในสิ่งที่เป็นไปได้

อุทัย สินธุสาร ให้คำนิยามแต่เฉพาะความหมายที่เป็นความฝันในเวลากลางคืนเท่านั้น คือนิยามว่าหมายถึง “นิมิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในใจในเวลาอนหลับ” (อุทัย สินธุสาร, ๒๕๒๐ : ๒๙๑๖)

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการให้คำนิยามความหมายที่เป็นความฝันในเวลากลางคืนว่าหมายถึงสิ่งที่เราเห็นในเวลาอนหลับ (พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, ๒๕๔๑ : ๖)

บทความเรื่องนี้เลือกใช้แต่

เฉพาะความหมายที่หมายถึงความฝันในเวลากลางคืนเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่าความฝันส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในวรรณคดีไทยมักจะมีขึ้นก่อนที่จะมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นแก่ตัวละครในเรื่อง และกวีมักจะระบุว่าเป็นความฝันแบบเทพสังหรณ์ หรือไม่ก็ระบุว่าเป็นเวลาใกล้สว่าง ความฝันชนิดนี้คนไทยเชื่อกันว่ามักเป็นฝันที่เป็นจริง

ขอให้สังเกตว่าผู้เขียนใช้คำว่า “ส่วนใหญ่” เพราะมีเหมือนกันที่ตัวละครในวรรณคดีไทยฝันแล้วไม่มีเหตุดีหรือเหตุร้ายตามมา เช่นความฝันครั้งหนึ่งของลักษณวงศ์ในเรื่อง “ลักษณวงศ์” ของสุนทรภู่

ลักษณวงศ์ลานางทิพเกสร ออกตามหาแม่ที่ถูกยักษ์วิรุณมาศลักพาตัวไป เมื่อฆ่ายักษ์แล้ว ลักษณวงศ์ได้อยู่กับแม่ในเมืองยักษ์ตนนั้น หลังจากนั้น ๓ เดือน คืนหนึ่งลักษณวงศ์ก็ฝันว่าได้ทอดนางทิพเกสร เมื่อตื่นขึ้นไม่พบนางก็เสียใจและขอลาแม่กลับไปหานางทิพเกสรที่อยู่ในป่า แม่ของลักษณวงศ์บอกลูกว่าที่ฝันเช่นนี้แปลว่านางทิพเกสรอยู่ดีมีสุข อย่าเพิ่งกลับไปหานางเลยขอให้รีบไปช่วยพ่อเสียก่อน เพราะพ่อตกอยู่ในอำนาจของนางยักษ์ตนหนึ่ง ลักษณวงศ์ก็ยอมทำตามคำขอร้องของแม่ แสดงว่าความฝันดังกล่าวเป็นเพียงความรู้สึกของลักษณวงศ์ที่คิดถึงนางทิพเกสรเท่านั้นตรงกับความฝันชนิดที่มีชื่อเรียกว่าจิตนิรันดรในพระพุทธศาสนา

๔. ประเภทของความฝันและสาเหตุของความฝันในพระพุทธศาสนา

พระนันทาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์สารัตถสังคหะซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญคัมภีร์หนึ่งในพระพุทธศาสนาได้จำแนกประเภทของความฝันและสาเหตุของความฝันออกเป็น ๔ ประเภท (พระนันทาจารย์ อ้างถึงในพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๒๑, ๑๒๒ และพระมหามหรรณพ คุณจารี, ๒๕๒๑ : ๗๖) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) ความฝันแบบธาตุโชภ เกิดจากธาตุกำเริบ คือ เกิดจากธาตุใดธาตุหนึ่งในบรรดาธาตุทั้ง ๔ ของร่างกายผิดปรกติทำให้อาหารไม่ย่อย มีผลให้ร่างกายหรือ/และใจไม่สบาย เช่น ท้องปั่นป่วน เมื่อหลับจึงทำให้ฝันพิกลหรือฝันร้ายไปต่าง ๆ คนที่ฝันเพราะเหตุนี้มักฝันในช่วงเวลาหัวค่ำ คือระหว่างเวลา ๑๘.๐๐-๒๒.๐๐ น. ซึ่งเป็นเวลาที่อาหารยังไม่ย่อยไม่หมด ทำให้หลับไม่สนิทและฝันเรื่องต่าง ๆ ปนกันไป นอกจากนี้คนที่มีโรคในตัวก็อาจฝันร้ายเพราะทุกขเวทนาที่เกิดแก่ร่างกายเป็นเหตุ

๒) ความฝันแบบจิตนิรวรณ เกิดจากการที่ดวงจิตพัวพันถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือคิดวิตกถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วเก็บเอาสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้นไปฝัน คือฝันตามความคิดหรือตามความวิตกกังวลที่มีในเวลาตื่นอยู่นั่นเอง ความฝันชนิดนี้จัดเป็นความ

ฝันที่เกิดจากความทรงจำ ไม่ว่าจะตั้งใจจำหรือไม่ตั้งใจจำก็ตาม หรือเกิดจากดวงจิตห่วงหาอาสวสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาเป็นอารมณ์ (พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๔๑) มักเกิดขึ้นในช่วงเวลา ระหว่าง ๒๒.๐๐ - ๐๒.๐๐ น.

๓) ความฝันแบบบุพนิมิต เกิดจากนิมิต หมายความว่า เป็นความฝันที่เกิดจากแรงผลักดันของบุญกุศลหรือบาปอกุศลของผู้ฝัน ความฝันดังกล่าวจะเป็นลางบอกให้รู้เหตุดีเหตุร้ายที่กำลังจะเกิดขึ้น พระนันทาจารย์กล่าวว่าความฝันชนิดนี้มักเกิดภายในเวลา ๐๒.๐๐-๐๖.๐๐ น. (พระนันทาจารย์อ้างถึงในพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๘๗) แต่มาร์กิสเดอ ซีเร (Marquise de Ciré) กล่าวว่าความฝันชนิดนี้อาจเกิดขึ้นได้ก่อนเวลา ๐๒.๐๐ น. คือเกิดขึ้นตั้งแต่เวลา ๒๔.๐๐-๐๖.๐๐ น. (มาร์กิสเดอ ซีเร อ้างถึงในพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : หน้าเต็ม) ส่วนชาวฝรั่งเศสชื่อชอร์ซ อองเกอติย (George Anguetille) กล่าวว่าความฝันชนิดนี้เกิดระหว่างเวลา ๐๓.๐๐-๐๗.๐๐ น. ภายหลังจากอาหารย่อยดีแล้ว และจิตใจของผู้ฝันไม่ผูกพันอยู่กับเรื่องใด (ชอร์ซ อองเกอติย อ้างถึงในพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๘๘) จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าความฝันชนิดนี้เกิดได้ระหว่างเวลา ๒๔.๐๐-๐๗.๐๐ น.

๔) ความฝันแบบเทพสังหรณ์ เกิดจากการดลบันดาลของเทพยดา

หมายความว่า เทวดาหรือภูตผีที่เรียกว่า โอปปาติกะดลบันดาลให้คนฝันไปต่าง ๆ หากผู้ฝันเป็นคนที่เทวดารักใคร่และปรารถนาจะสงเคราะห์ก็จะมาบอกเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นจริงในอนาคตให้รู้ก่อน แต่ถ้าเทวดาเกลียดชังหรือมีจิตคิดร้ายที่จะกลั่นแกล้งก็จะมาบอกความเท็จหลอกลวงให้หรือดลบันดาลให้ฝันร้าย กล่าวสรุปสั้น ๆ ว่าเกิดจากเทพยดาต้องการให้โทษหรือให้คุณ ความฝันชนิดนี้มักเกิดในเวลาใกล้สว่างและเป็นความฝันชนิดที่เกิดในวรรณคดีไทยมากที่สุด

พระนันทาจารย์กล่าวว่าความฝัน ๒ ชนิดหลังจะแม่นกว่า ๒ ชนิดแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบเทพสังหรณ์มักจะแม่นมากเพราะเกิดหลังจากอาหารย่อยดีแล้ว (พระนันทาจารย์ อ้างถึงในพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๔๒) อย่างไรก็ตามหากเทพกลั่นแกล้งก็จะไม่แม่นได้เหมือนกัน

อย่างไรก็ดี ความฝันครั้งหนึ่ง ๆ อาจเกิดจากมูลเหตุหลายอย่างประกอบกันได้ ดังนั้นความฝันครั้งเดียวกันบางตอนอาจเกิดจากร่างกายไม่ปรกติ และบางตอนอาจเกิดจากสาเหตุอื่น ๆ ได้ (เรื่องเดิม : ๔๑)

๕. ประเภทของความฝันในวรรณคดีไทย

ความฝันในวรรณคดีไทยแบ่งออกกว้าง ๆ ได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑) ความฝันบอกเหตุดีในวรรณคดีไทย มี ๒ ชนิด ได้แก่ ความฝันบอกเหตุดีที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และความฝันบอกเหตุดีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๒) ความฝันบอกเหตุร้ายในวรรณคดีไทย มีถึง ๓ ชนิด ได้แก่ ความฝันบอกเหตุร้ายที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ความฝันบอกเหตุร้ายที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และความฝันบอกเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๖. เรื่องของความฝันบอกเหตุดีในวรรณคดีไทย

๑) ความฝันบอกเหตุดีที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน มีเรื่องจะได้ถูก พบในเรื่อง “สิงห์ไกรภพ” กล่าวคือ ขณะที่เทพบุตรองค์หนึ่งในสวรรค์ชั้นดุสิตจุดธูปบูชาพระศรกรรม์ พระนางจันทระผู้เป็นนมเหสีของท้าวอินทมาศทรงสุบินว่ามีดวงอาทิตย์ตกลงมากลางแท่นบรรทม และพระนางทรงกลืนไว้ แล้วมีวิชา-ชรตนหนึ่งเหาะมาแหะพระอุระของพระนางซึ่งเอาดวงอาทิตย์เหาะหนีไป (นิทานคำกลอนของสุนทรภู่, ๒๕๐๑ : ๑๔) โหรทำนายว่าพระนางจะมีโอรสที่เก่งกล้า แต่จะมีผู้รู้ไสยศาสตร์พรางพระโอรสไป ในภายหลังจึงจะได้กลับมาพบกันอีก (เรื่องเดิม : ๑๔, ๑๕)

๒) ความฝันบอกเหตุดีที่จะเกิดในอนาคต มีหลากหลายเรื่อง ได้แก่

ก. ความฝันเรื่องจะได้

คู่ครอง พบในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง และเป็นความฝันก่อนเกิดเหตุการณ์จริง ผู้ฝันเป็นได้ทั้งตัวละครชายและตัวละครหญิง

ที่เป็นความฝันของตัวละครชาย เช่นเรื่อง “ลิลิตพระลอ” ก่อนที่พระลอจะทรงได้พบกับพระเพื่อนและพระแพง พระลอทรงสุบินขณะทรงค้างแรมในอุทยานของพระเพื่อน พระแพงว่าทรงนำสังวาลของผู้หญิงมาประดับพระองค์ ทรงทอดพระเนตรเห็นงูสองตัวเกี่ยวพันกัน ทรงสวมกอดพระเพื่อนและพระแพงที่เสด็จมาหาพระองค์ถึงแท่นบรรทม นอกจากนี้ยังทรงสุบินว่าถูกบ่วงแร้วแห่งความรักรัดพันพระองค์ไว้จนแน่น ทรงสวมฉลองพระองค์ที่มีสีสว่างสดใส ทรงทัดดอกบัวที่ส่งกลิ่นหอมฟุ้ง และทรงหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกอันเป็นทิศที่เป็นที่ตั้งของเมืองสรอง ทรงเล่นน้ำทั่วทั้งสระ พระหัตถ์ขวาค้างเคล้นดอกโกมลหรือดอกบัวหลวง ขณะที่พระหัตถ์ซ้ายทรงกอดดอกจงกลณีไว้ ปลาต่าง ๆ ในสระน้ำว่ายน้ำเล่นด้วยความลึงโลดใจและสนุกสนาน (วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๑, ๒๕๒๙ : ๔๐๖) พี่เลี้ยงทั้งสองคือนายแก้วและนายขวัญได้กราบทูลถวายคำทำนายฝันว่าในวันพรุ่งนี้พระลอจะทรงสมหวังคือจะได้ทรงพบและครองคู่กับพระเพื่อนและพระแพงสมดังความปรารถนา

นอกจากพระลอจะทรงสุบินถึงคู่ครองของพระองค์แล้ว พี่เลี้ยง

แก้วและขวัญยังฝันถึงคู่ครองของพระลอผู้เป็นเจ้าของของตนอีกด้วย นายแก้วฝันว่าพระลอทรงเซยชมดวงจันทร์ที่งามกระจ่างฟ้าถึง ๒ ดวง ดวงจันทร์ทั้ง ๒ ดวงมีรัศมีงามทั้งคู่ นายแก้วทำนายฝันด้วยตนเองว่าพระลอจะทรงได้เซยชมพระเพื่อนและพระแพง (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) ส่วนนายขวัญฝันว่ามีนางพำนำดวงจันทร์ซึ่งก็คือพระลอเทินไว้เหนือหัวแล้วเดินไป เมื่อตื่นขึ้นนายขวัญทำนายฝันของตนเองว่าพระลอจะได้สมพระเพื่อนและพระแพงในเร็ววันนี้ (เรื่องเดิม : ๔๐๗)

ในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ซึ่งเป็นวรรณคดีที่ยอมรับกันว่าเป็นเรื่องจริงบางส่วนที่เกิดขึ้นในชีวิตของขุนแผนผู้มีชีวิตอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น คือช่วงปลายรัช-สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ต่อเนื่องกับสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ เรื่องของขุนแผนมีผู้นำมาเล่าสืบต่อกันเรื่อยมาและมีการต่อเติมเสริมแต่งมากขึ้น ๆ จนกระทั่งมีการนำเนื้อหาของเรื่องมาชำระใหม่และแต่งซ่อมในสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒-๔ ในเรื่องนี้พลายงามฝันก่อนนางศรีมาลาฝัน และฝันก่อนได้พบนางศรีมาลา กวีระบุว่าพลายงามฝันตอนยามสาม และเป็นความฝันแบบเทพสังหรณ์ พลายงามฝันเห็นหญิงสาวสวยวัยรุ่น มีผิวขาว และสองเต้าเต่งตึงมายืนยิ้มยั่วตนอยู่ ครั้นพอทักทายกัน และได้พูดคุยกันอย่างสนิทสนมนาง

ก็เดินหนี พลายงามพยายามตามติดไปคว้าตัวไว้แต่นางกลับหลุดมือหายไปตั้งที่บรรยายในกลอนว่า “คว้าเข้าเจ้าก็หายไปกับมือ” (เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน, ๒๕๑๓ : ๖๓๑) เมื่อพลายงามตื่นและเล่าความฝันให้ขุนแผนผู้เป็นพ่อฟัง ขุนแผนทำตามตามตำราว่า “ใครฝันมักบันดาลได้เมียดี” (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) ต่อมาเมื่อพลายงามพบศรีมาลาที่รำพึงในใจว่าศรีมาลาเป็นคนเดียวกับกับสาวสวยวัยรุ่นที่ตนเคยเห็นในความฝัน คำรำพึงของพลายงามปรากฏในกลอนว่า “คนนี้แลแน่แล้วที่เราฝันรูปโฉมโฉมพรรณหาผิดไม่” (เรื่องเดิม : ๖๓๕)

เรื่อง**มณีพิชัย** ก่อนที่พระมณีพิชัยจะได้พบนางยอพระกลิ่น พระมณีพิชัยประพาสาและพักแรมในป่านั้น ทรงสุบินว่าได้กลิ่นหอมของดอกไม้ชนิดหนึ่งลอยมา ครั้นตื่นบรรทมจึงให้ออกค้นหามาจนถึงป่าไผ่ ทอดพระเนตรเห็นไผ่ลำหนึ่งใหญ่กว่าไผ่ลำอื่น ๆ เมื่อทรงพินด้วยพระขรรค์ ก็พบนางยอพระกลิ่นในลำไผ่นั้นและพานางไปอยู่ในตำหนักของพระองค์ด้วย (มณีพิชัย, ๒๕๔๐ : ๑๙)

เรื่อง**พระอภัยมณีค้ำกลอนของสุนทรภู่** มีตัวละครหลายตัวฝันก่อนจะได้พบหญิงคนรัก เช่น เจ้าละมานฝันก่อนที่จะได้สารและภาพวาดของนางละเวงจากทูตเมืองลังกามีข้อสังเกตว่าเจ้าละมานไม่ต้องให้คนอื่นทำนายฝันให้เพราะสามารถ

ทำนายได้เอง เจ้าละมานฝันว่ามีงูตัวยาวเลื้อยมาในอากาศและรัดปราสาทของตนตั้งแต่ยอดจนถึงฐาน แล้วพ่นพิษร้ายออกมาเผาเจ้าละมานจนร่างไหม้เป็นมุยผง เมื่อตื่นขึ้นเจ้าละมานรู้ว่างูที่ฝันเห็นหมายถึงผู้หญิงและน่าจะจะมีหญิงคนใดคนหนึ่งอยากเป็นนมเหยื่อของตนดังที่กวีบรรยายว่า “พอรู้สึกนึกกว้างเป็นผู้หญิง จะมีใครใครเป็นมิ่งมเหยื่อ” (พระอภัยมณีค้ำกลอนของสุนทรภู่ : ๔๓๒)

ส่วนตัวพระอภัยมณีนั้น เทพยดาตลพระทัยพระอภัยมณีให้ทรงสุบินว่าปีที่ทรงเป่ากลายเป็นงูจำนวนมาก และงูเหล่านั้นเข้าตอดกัศร่างของพระองค์จนพระกรและพระบาทขาดกระเด็น เหลือไว้แต่เพียงพระวรกายเท่านั้น (เรื่องเดิม : ๖๒๓) พรหมณ์सानทำนายว่าจะมีผู้หญิงมารุ้มรักพระอภัยมณีเป็นเหตุให้พระอภัยมณีต้องพลัดพรากจากญาติพี่น้อง แขนงของพระอภัยมณีที่กล่าวไว้ในความฝันว่าถูกงูกัดกระเด็นหมายถึงญาติพี่น้องของพระอภัยมณีที่จะต้องพลัดพรากจากพระอภัยมณีไป (เรื่องเดิม : ๖๒๔)

สุดสาครซึ่งเป็นพระโอรสองค์หนึ่งของพระอภัยมณีฝันก่อนที่จะถูกนางสุลาสวีนทำเสน่ห์เพื่อบังคับให้ครองคู่อยู่ด้วยกันในเมืองลังกาในฝันระบุว่าสุดสาครสู้กับงูใหญ่และถูกงูใหญ่ตัวนั้นกัดตรัดจนจมลงในมหาสมุทร ต่อมาแม่มีจจาและพระโยคีที่เป็นอาจารย์มาช่วยชีวิตสุด

สาครไว้ได้ (เรื่องเดิม : ๗๓๘) ไทโรทำนายความฝันของสุดสาครว่า “ซึ่งงูรัดกัดขบจะพบคู่ ได้สมสู่กับสตรีฉวีเหลืออง” (เรื่องเดิม : ๗๓๘) ต่อมาสุดสาครก็ถูกสุลาสวีนทำเสน่ห์จริงดังความฝัน

ส่วนที่เป็นความฝันของตัวละครหญิง เช่น พระเพื่อนพระแพงในเรื่อง “ลิลิตพระลอ” ทรงกังวลว่าพระลอยังเดินทางมาไม่ถึงสวนขวัญก็ทรงเป็นทุกข์ และทรงครวญหาพระลอด้วยความโศกเศร้า ทั้งสองพระองค์ทรงปรับทุกข์กับพี่เลี้ยงรีนและโรย พี่เลี้ยงทั้งสองได้แต่ปลอบและยืนยันว่าพระนางทั้งสองจะได้พบกับพระลอในไม่ช้า คิณนั้นเองพระเพื่อนพระแพงและพี่เลี้ยงรีนโรยต่างก็ฝันพร้อมกัน พระเพื่อนทรงสุบินว่าได้ดอกฟ้ามาไว้ในมือ เป็นดอกไม้ที่หอมยิ่งกว่าดอกไม้หอมชนิดใด ๆ และพระเพื่อนทรงนำดอกฟ้านั้นมาประดับเป็นปิ่นทิพย์ที่พระเกศของพระองค์และของพระแพง (วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๑ : ๔๐๙) ส่วนพระแพงทรงสุบินว่าพระอาทิตย์เทพเสด็จลงมาเป็นปิ่นปักผมให้แก่พระองค์ พระแพงทรงเอาพระจันทร์มาส่องหน้าต่างกระจก และทรงเอาดวงดาวที่มีอยู่มากมายในท้องฟ้ามาแซมผมต่างสร้อยประดับผม (เรื่องเดิม, หน้าเดิม)

มีข้อสังเกตว่าดอกฟ้าเป็นสัญลักษณ์หมายถึงพระลอผู้มียศศักดิ์สูง ดวงอาทิตย์เป็นสัญลักษณ์หมายถึง

ถึงพระลอผู้มีอำนาจประหนึ่งแสงอาทิตย์อันร้อนแรง และดวงจันทร์ หมายถึงพระลอผู้มีความงามอันประโลมใจประหนึ่งดวงจันทร์ที่ส่องสว่างให้ชาวโลกเย็นใจ ในความฝันข้างต้นนี้มีความคิดว่าชายเป็นเครื่องประดับให้แก่หญิง พี่เลี้ยงรินโรย ทำนายฝันถวายพระเพื่อนและพระแพงว่าทั้งสองพระองค์จะทรงสมหวัง และทรงได้อภิเษกเป็นมเหสีของพระลอผู้มีโฉมงามและเป็นเจ้าโลก จะทรงมีเกียรติยศชื่อเสียง พระลอจะโอบกอดพระธิดาทั้ง ๒ ไว้แนบข้าง (เรื่องเดิม : ๔๑๐) ภายหลังจากต่อมาพระนางทั้งสองก็ได้พบรักกับพระลอจริงดังที่ปรากฏในความฝัน

นอกจากพระเพื่อนและพระแพงจะทรงสวามิภักดิ์กับพระลอแล้ว พี่เลี้ยงรินและโรยยังฝันถึงคู่ครองของเจ้านายอีกด้วย นางรินฝันว่าพระเพื่อนและพระแพงทรงเอาดวงดาวมาประดับรายรอบพระเกศา แล้วมีรุ้งพระนางทั้งสองจนเกือบจะถูกกลืนกินลงไป นางรินทำนายฝันของตนเองว่าพระลอจะเสด็จมาหาพระเพื่อนและพระแพงในไม่ช้านี้ (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) ฝ่ายนางโรยฝันว่าทั้งพระเพื่อนและพระแพงทรงมีความสุขอยู่ในสวรรค์ พระเพื่อนและพระแพงเสวยน้ำอมฤตทั้ง ๕ ซึ่งได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสร่วมกัน นางโรยทำนายความฝันของตนเองว่าพระลอจะมาถึงในวันพรุ่งนี้อย่างแน่นอน (เรื่องเดิม, หน้าเดิม)

จากที่กล่าวมา ดอกบัว สร้อยสังวาล และนางฟ้าใน “ลิลิตพระลอ” เป็นสัญลักษณ์หมายถึงผู้หญิง ส่วนดวงจันทร์เป็นสัญลักษณ์ที่กวีใช้หมายถึงผู้ชาย อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าการฝันว่าตนเองได้เล่นน้ำในสระมีความหมายว่าตัวเอกฝ่ายชายจะมีความสุขทางเพศกับคู่ครองของตน

ในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน มีเรื่องความฝันของนางพิมพิลาไลยก่อนที่จะได้พบพระแก้วตามคำชักนำของสายทองผู้เป็นพี่เลี้ยง และมีเรื่องความฝันของศรีมาลาก่อนที่จะได้พบกับพละงาม

หลังจากนางพิมพิลาไลยได้ฟังพระแก้วเทศน์ก็เทศน์มัทรีครวมีเทศน์มหาชาติที่วัดป่าเลไลยก์และมีศรัทธาถึงขนาดปลดผ้าสไบบูชาภักดิ์เทศน์ คืนนั้นนางพิมพิลาไลยฝันว่าได้ว่ายน้ำไปกับสายทองจนถึงกลางน้ำ สายทองส่งดอกบัวทองให้นาง นางเอาผ้าสไบห่อดอกบัวแล้วว่ายน้ำกลับเข้าฝั่ง เมื่อตื่นขึ้นนางพิมพิลาไลยเล่าความฝันให้สายทองฟัง (เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน : ๖๔) สายทองคิดว่าความฝันของนางพิมพิลาไลยเป็นการ “บอกนิมิต” และได้ทำนายฝันให้ตามประสบการณ์ของตนว่านางพิมพิลาไลยจะได้พบเนื้อคู่ในไม่ช้านี้โดยกล่าวว่า “ซึ่งฝันว่าได้ดอกบัวชม จะได้คู่สมพิสมัย” (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) จากการศึกษาเนื้อหาของเรื่องพบว่าสายทองเป็นผู้ชักนำให้พระแก้วและนางพิมพิลา-

ไลยรักกัน การที่สายทองเด็ดดอกบัวทองส่งให้นางพิมพิลาไลยไม่น่าจะตีความว่าสายทองจะได้พียงนางพิมพิลาไลยอย่างที่นางสายทองพูด แต่น่าจะมีความหมายว่าสายทองเป็นผู้ชักนำให้ทั้งนางพิมพิลาไลยและพระแก้วได้พบกัน และรักกันมากกว่า กล่าวคือ สายทองนัดแนะกับพระแก้ว เมื่อพระแก้วมาตักบาตรที่บ้านนางพิมพิลาไลยว่าจะพานางพิมพิลาไลยออกไปที่ไร่น้ำและให้พระแก้วออกมาตักพบจนกระทั่งพระแก้วได้สึกชั่วคราวออกมาหานางพิมพิลาไลยที่ห้องของนาง

ในคืนที่พละงามฝันเห็นหญิงสาวที่เป็นเนื้อคู่ ศรีมาลาก็ก็นำวงเล่นน้ำในสระ และเห็นดอกบัวดอกหนึ่งเพียงจะหลุดขึ้นพื้นน้ำสวยงามเป็นที่ชอบใจ จึงว่ายน้ำออกไปเด็ดแล้วพาวาบน้ำกลับมา นางเอาดอกบัวนั้นกอดไว้กับอกและประคองดมอย่างทะนุถนอม เมื่อตกใจตื่นก็นึกเสียดายดอกบัว และปลุกอ๊อเมียผู้เป็นบ่าวให้ช่วยทำนายฝัน อ๊อเมียชมว่า “ฝันของนายดี” (เรื่องเดิม, ๖๓๒) และตีความหมายความฝันดังกล่าวตามประสบการณ์ของตนว่า “ดอกบัวคือผู้มีใจอื่น มิพรั่งนี้ก็มีเร็นคงถึงนี้” (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) วันรุ่งขึ้นศรีมาลาก็ก็นำพละงามจริงดังที่อ๊อเมีย ได้ทำนายไว้

เรื่องพระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่ นางละเวงคิดจะฆ่าพระอภัยมณีแต่เกิดฝันขึ้นก่อน นางฝันว่าสังฆราชบาทหลวงจุดไฟเพื่อจะ

เฝ้าพระอภัยมณี พระอภัยมณีตรงเข้ากอดนางละเวงจนร่างนางขาดออกเป็น ๒ ท่อน แต่พระอภัยมณีรวบรวมร่างนางเอาไว้ได้ (พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่ : ๖๑๐) ยุพา-ผกาทำนายความฝันของนางละเวงตามความรู้ที่ได้เรียนจากบาทหลวงไปว่าพระอภัยมณีจะไม่ตาย และจะเป็นคู่ครองของนางละเวง นางละเวงจะเสียตัวให้แก่พระอภัยมณีและศาสนาคริสต์ในเมืองลังกาจะเสื่อม แต่พระอภัยมณีจะมีใจรักมั่นคงต่อนางละเวง (เรื่องเดิม : ๖๑๑)

เรื่อง “สิงห์ไกรภพ” ในคืนของวันที่พระสิงห์ไกรภพเข้ามายังเมืองมารินของท้าวจตุรพักตร์ นางสร้อยสุดาผู้เป็นธิดาของท้าวจตุรพักตร์ทรงสุบินว่าพระจันทร์ได้เสด็จลงมาจากฟ้า และประทับบนแท่นของพระนาง แล้วจับเนื้อต้องตัวนาง (นิทานคำกลอนของสุนทรภู่ : ๕๙-๖๐) ถ้าแก้ทำนายพระสุบินของนางสร้อยสุดาว่าพระนางจะได้คู่ครองภายใน ๓ วัน คู่ครองดังกล่าวมายิ่งกว่าพระจันทร์เสียอีก (เรื่องเดิม, ๖๐) ต่อมาเมื่อท้าวจตุรพักตร์ทรงพานางสร้อยสุดาประพาศทะเลไปจนถึงเกาะแก้ว พระนางก็ทรงได้พบกับพระสิงห์ไกรภพที่อยู่ในร่างของนกแก้ว

เรื่องพิกุลทอง นางอะรุณวดีซึ่งเป็นลูกสาวยักษ์วิรุณจักร์ฝันว่าถูกนาคตัวใหญ่เลื้อยไล่นางมาจนถึงปราสาทปราสาท และร่างนางไวกนาคตัวใหญ่ในที่นี้คือไชยมงกุฏซึ่ง

ต่อมาได้นางอะรุณวดีเป็นชายา (พิกุลทอง เล่ม ๕, ๒๔๙๔ : ๙)

จากที่กล่าวมานี้พบว่าความฝันเรื่องคู่ครองอาจจะฝันเห็นเป็นบุคคลที่มีหน้าตาตรงกับตัวจริงหรือฝันเป็นสัญลักษณ์ที่ต้องตีความ ในส่วนที่เป็นสัญลักษณ์นั้นโดยมากฝันว่าได้เซยชมดอกบัว ดอกบัวหมายถึงหญิงสาวก็ได้หรือหมายถึงชายหนุ่มก็ได้ อย่างไรก็ตาม รายละเอียดของดอกบัวอาจมีแตกต่างกันได้ เช่น ดอกบัวทองของนางพิมพิลาไลยหมายถึงเถรแก้วซึ่งต่อมาคือพลายแก้วหรือขุนแผน ที่ว่าเป็นทองน่าจะสื่อความหมายว่ามีค่า คือเป็นคนที่มีคุณค่า ส่วนดอกบัวที่เพิ่งโผล่ขึ้นพ้นน้ำในความฝันของนางศรีมาลาหมายถึงชายที่เพิ่งแตกเนื้อหนุ่มอย่างพลายงามนั่นเอง

ข. ความฝันเรื่องจะได้ลูก

ความฝันเรื่องจะได้ลูกมีปรากฏในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง มีทั้งความฝันเรื่องจะได้ลูกที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขและเรื่องจะได้ลูกบุญธรรม

ความฝันเรื่องจะได้ลูกที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไข พบในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ก่อนที่แม่ของตัวละครเอกในเรื่องจะมีลูก แม่แต่ละคนได้ฝันก่อนท้อง นางเทพทองฝันว่ามีนกตะกรุมบินมาจากป่าใหญ่คาบข้างพลายที่ตายจนเน่าตรรมตลิ่งแล้วบินตรงมาในห้องนอนของนาง นางเทพทองเรียกนกให้เข้าใกล้และคว้าได้นกกับข้างเอามาถนอมอย่างสบายใจ (เสภาเรื่องขุนช้าง-

ขุนแผน : ๓) เมื่อนางเทพทองตื่นขึ้นนางอาเจียนด้วยความเหม็นข้างเน่าและเหม็นนกตะกรุมและเล่าความฝันให้ขุนศรีวิชัยผู้เป็นสามีฟัง ขุนศรีวิชัยทำนายฝันว่านางจะตั้งท้องและลูกจะเป็นชายเหมือนนกตะกรุมที่คาบข้างมา คือจะหัวล้านตั้งแต่เกิดแต่ลูกจะนำความบริบูรณ์พูนสุขมาให้ (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) ภายหลังต่อมาเมื่อนางเทพทองคลอดลูกก็คลอดลูกเป็นชายที่มีลักษณะ “หัวล้านอกขนแต่เกิดมา” (เรื่องเดิม : ๖) จึงตั้งคำทำนายฝันของขุนศรีวิชัยที่กล่าวไว้ล่วงหน้า ประกอบกับในวันที่นางเทพทองคลอดลูก มีผู้นำข้างมาถวายสมเด็จพระพันวษาปู่ย่าตายายจึงตั้งชื่อหลานชายที่เกิดมาว่าขุนช้าง

ส่วนนางทองประศรีเกิดนิมิตฝันว่าพระอินทร์ทรงถือแหวนเพชรเม็ดใหญ่เหาะมา และทรงยื่นแหวนให้นาง นางก็รับไว้ด้วยความชื่นชม (เรื่องเดิม : ๓, ๔) ขุนไกรพลพ่ายผู้เป็นสามีทำนายฝันให้นางทองประศรีว่านางจะตั้งท้อง จะได้ลูกชายที่เก่งกล้าราวกับทหารของพระนารายณ์ ลูกชายของนางจะได้รับราชการมียศบรรดาศักดิ์ (เรื่องเดิม : ๔) ต่อมาเมื่อนางทองประศรีคลอดลูกก็ได้ลูกชาย และตั้งชื่อว่าพลายแก้วตามเหตุการณ์ในความฝันและตามเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในตอนคลอดที่พระเจ้ากรุงจีนเอาแก้วมาถวายพระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงศรีอยุธยา (เรื่องเดิม : ๘)

ฝ่ายนางศรีประจันต์ฝันก่อนตั้งท้องเช่นกัน คือฝันในเวลาเที่ยงคืนว่าพระวิษณุกรรมทรงถือแหวนแหะตรงมาหานางและทรงนำแหวนมาสวมที่นิ้วของนางแล้วทรงแหะกลับไป พันศรโยธาทำนายฝันว่านางจะตั้งท้อง ที่ได้แหวนประดับหมายความว่าจะได้ลูกสาวรูปงาม เพราะเป็นแหวนของพระวิษณุกรรม ผู้เป็นช่างที่ไม่มีใครเทียบฝีมือได้ (เรื่องเดิม : ๔-๕) ต่อมาเมื่อนางศรีประจันต์คลอดลูกก็ได้ลูกสาวสวยน่ารัก เมื่อมีอายุ ๕ ขวบก็มี “รูปกายงามยิ่งพิริ่งเพรา” ตรงตามที่นางศรีประจันต์ได้ฝันไว้ (เรื่องเดิม : ๑๐)

ส่วนวันทองฝันก่อนตั้งท้องหลายงามว่าสามารถเอื้อมเด็ดดวงอาทิตย์ลงมาเชยชม และยังกลิ้งลงไปในห้องเสียอีก ทำให้ทั้งตัวนางสว่างไสว ต่อมา มีชายคนหนึ่งมาควักเอาตาขวาของนางไปทำให้นางมองไม่เห็น ดวงตาที่ถูกควักไปไม่ได้คืน แต่กลับมีคนยื่นตาดวงอื่นมาให้ซึ่งมีตมัวกว่าตาเดิมเสียอีก นางวันทองเล่าเรื่องที่นางฝันให้ขุนแผนฟัง ขุนแผนทำนายว่านางวันทองฝันว่าได้ชมดวงอาทิตย์มีความหมายว่านางจะได้ลูกชายซึ่งมีอิทธิฤทธิ์ เป็นที่พึ่งของพ่อแม่ได้ ส่วนที่ฝันว่าถูกควักเอาตาขวาไปนั้นขุนแผนไม่กล้าทำนายให้ชัดนักเพราะเกรงว่านางจะปริวิตก จึงทำนายแต่เพียงว่าต่อไปภายหน้านางจะลำบากมาก (เรื่องเดิม : ๔๖๓-๔๖๔)

หากพิจารณาเนื้อหาของเรื่องประกอบความฝันนี้ ตาขวาน่าจะหมายถึงขุนแผนที่ถูกพรากไปติดคุก ทำให้นางวันทองขาดที่พึ่ง และถูกขุนช้างฉุดไปเป็นภรรยา

จากการวิเคราะห์ความฝันเรื่องลูกในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนพบว่า ช้าง นก และดวงอาทิตย์เป็นสัญลักษณ์ของลูกชาย ส่วนแหวนต้องดูที่รายละเอียด ถ้าเป็นแหวนของพระอินทร์เป็นสัญลักษณ์ของลูกชาย แต่ถ้าเป็นแหวนของพระวิษณุกรรมถือเป็นสัญลักษณ์ของลูกสาว

เรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ประหม่มสุหรีแห่งนครกุเรปันทรงสุบินในเวลารุ่งสางก่อนทรงครรภ์อิเหนาว่าขณะที่นางทรงนั่งเล่นที่ชานชาลา นางทอดพระเนตรเห็นดวงอาทิตย์ทรงกลดแลชักรถมาในห้องฟ้า ดวงอาทิตย์ตกลงตรงหน้าและพระนางทรงรับไว้ได้ (อิเหนาพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒, ๒๕๑๔ : ๑๐) เมื่อท้าวกุเรปันทรงสดับเรื่องความฝันของพระนางก็ทรงทราบว่ “จะมีครรภ์กุมารเป็นมันคง” (เรื่องเดิม : ๑๑) อย่างไรก็ตาม เมื่อเสด็จออกท้องพระโรงท้าวกุเรปันได้ทรงเล่า “ความนิมิต” ของประหม่มสุหรีแก่โอรหหลวงทั้ง ๔ คนฟัง โอรหหลวงทั้ง ๔ ทำนายตามตำราว่าพระนางจะทรงครรภ์ภายใน ๒ เดือน และจะประสูติพระโอรสที่มีพระเดชาานุภาพและองอาจตั้งดวงอาทิตย์เป็นที่พึ่งของทวยราษฎร์ และ

ไม่มีผู้ใดต้านทานพระองค์ได้ (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) จากรายละเอียดในเรื่องพบว่าดวงอาทิตย์ก็คือพระโอรสซึ่งก็ได้แก่อิเหนาผู้เรืองเดชานุภาพนั่นเอง

เรื่องสังข์ทองพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ท้าวยศวิมลทรงสุบินก่อนที่มเหสีและนางสนมเอกจะทรงครรภ์เป็นความฝันแบบเทพสังหรณ์ ท้าวยศวิมลทรงเล่าให้โอรหฟังว่าพระองค์ทรงสุบินประมาธยามสามว่าดวงอาทิตย์ตกลงข้างทิศใต้ และมีดาวน้อยดวงหนึ่งตกลงมาด้วย พระหัตถ์ขวาทรงคว้าได้ดวงอาทิตย์ พระหัตถ์ซ้ายทรงได้ดวงดาว ภายหลังกดวงอาทิตย์หายไป ต่อเมื่อทรงคร่ำครวญจึงทรงได้ดวงอาทิตย์คืนกลับมา (สังข์ทอง, ๒๕๔๐ : ๓๔) โอรหหลวงถวายคำทำนายฝันว่าพระมเหสีฝ่ายขวาจะทรงครรภ์พระโอรสซึ่งมีบุญญาธิการมาก แต่จะต้องพลัดพรากจากไป ภายหลังกจึงจะได้คืนกลับมา ยังบ้านเมือง ส่วนพระมเหสีฝ่ายซ้ายจะทรงครรภ์พระธิดา (เรื่องเดิม : ๓๔-๓๕) หลังจากนั้นมเหสีฝ่ายขวาของท้าวยศวิมลก็ทรงครรภ์และทรงประสูติพระโอรสที่ซ่อนพระองค์อยู่ในหอยสังข์ ส่วนจันเทวีผู้เป็นพระสนมก็ทรงครรภ์และให้กำเนิดพระธิดา

ความฝันเรื่องจะได้ลูกบุญธรรมพบในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

เมื่อนางสุพรรณมัจฉาตั้งท้องกับหนุมานและสำรอกลูกออกทิ้งไว้ที่ริมฝั่งสมุทร ลูกของนางชื่อมัจฉานุ มีหน้าตาเหมือนหนุมานผู้เป็นพ่อแต่มีหางคล้ายปลาเหมือนแม่ เวลายามสามของคืนนั้นไม่ยราพซึ่งเป็นยักษ์ครองนครบาดาลก็ทรงสุบินว่ามีเทพยดาถือดวงแก้วรัศมีสีแดงช่วงโชติดั่งแสงอาทิตย์นำมาวางไว้ในพระหัตถ์ของพระองค์แล้วเสด็จคืนกลับวิมาน แสงของดวงแก้วส่องสว่างไปทั่วทั้งโลก ไม่ยราพทรงชื่นชมดวงมณีดังกล่าวจนตื่นบรรทม (บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เล่ม ๒, ๒๕๔๐ : ๒๓๘) บรรดาโหราทั้งหลายถวายคำทำนายว่าไม่ยราพจะได้โอรสบุญธรรมผู้มีฤทธานุภาพและเป็นที่เลื่องลือไปทั่วทั้งนครบาดาล (เรื่องเดิม : ๒๓๙) หลังจากนั้นเทพยดาตกลงพระทัยไม่ยราพให้ประพาสไพร่ที่อยู่ริมฝั่งสมุทรจนกระทั่งทรงพบมัจฉานุ และทรงนำไปเลี้ยงไว้เป็นโอรสบุญธรรม (เรื่องเดิม : ๒๓๙-๒๔๒)

ท้ายเรื่อง**บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช**มีความฝันของท้าวจักรวรรดิ ก่อนที่ไพนาสูริยวงศ์ซึ่งเป็นโอรสทศกัณฐ์กับนางมณฑาจะมาขอพึ่งพระบารมีของท้าวจักรวรรดิผู้เป็นสหายของทศกัณฐ์ ท้าวจักรวรรดิทรงสุบินว่ามีพรานป่านำดอก

บัวมาถวาย ทรงรับดอกบัวมาแล้วทรงดม ทันใดนั้นเกสรดอกบัวก็ร่วงกระจาย โหรทำนายว่าจะมีผู้นำราชกุมารมาพึ่งพระบารมี ในที่สุดวรรณิสุรก็นำไพนาสูริยวงศ์มาเฝ้าและขอให้ท้าวจักรวรรดิทรงช่วยแก้แค้นแทนทศกัณฐ์ด้วยการยกทัพไปรบพิเภก เมื่อรบชนะพิเภกแล้ว ไพนาสูริยวงศ์ได้ถอดพิเภก แล้วตั้งตนเองเป็นกษัตริย์ลงกา ทรงพระนามว่าทศพิน (บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เล่ม ๓ : ๕๗๖-๕๗๗) มีข้อสังเกตว่าดอกบัวในความฝันของท้าวจักรวรรดิหมายถึงโอรสบุญธรรมซึ่งได้แก่ไพนาสูริยวงศ์ ต่อมาไพนาสูริยวงศ์ถอดพิเภกแล้วตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์ทศพินครองลงกาแทน เมื่อพระรามทรงทราบก็ให้ขุนพลยกทัพไปปราบและในที่สุดก็จับตัวทศพินได้ นำตัวไปตระเวนประจานและตัดหัวเสียบประจานไว้ตรงริมประตูนคร (บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เล่ม ๔ : ๖๐) ดังนั้น ที่กล่าวไว้ในความฝันของท้าวจักรวรรดิว่าเกสรบัวร่วงกระจายลง มีความหมายว่าโอรสบุญธรรมที่ทรงได้มาจะถึงแก่ความพินาศคือสิ้นชีวิตลงนั่นเอง

ความฝันเรื่องจะได้ลูกบุญธรรมยังมีใน**บทละครเรื่องอุณรุท พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก**ด้วย ก่อนที่

ท้าวพาดาสูรกับนางไวยกาผู้เป็นมเหสีจะทรงทราบจากพรานป่าว่าพระฤาษีสุทาวาสมีธิดาบุญธรรมอายุ ๗ ปีมีชื่อว่า อุษา และพระองค์ทรงปรารถนาจะได้นางมาเลี้ยงไว้เป็นพระธิดาบุญธรรม ท้าวพาดาสูรทรงสุบินว่าพระองค์ทรงได้ดอกบัวบานดอกหนึ่งและทรงถือไว้เซยชม แล้วมีไฟติดจากเกสรดอกบัวเผลอลามมาติดไหม้ทั้งพระวรกายของพระองค์ พาดาสูรจึงมีรับสั่งให้โหรหลวงถวายคำทำนายความฝันของพระองค์ (บทละครเรื่องอุณรุท พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, ๒๕๔๕ : ๑๑๓) พระอินทร์ดลบันดาลให้บุโรหิตโหราทำนายว่าเป็นฝันดีแทนที่จะถวายคำทำนายให้ตรงตามความฝันนั้น โดยกราบทูลว่าที่พาดาสูรทรงสุบินว่าทรงได้ดอกบัวอันมีกลิ่นหอมนั้น มีความหมายว่าจะทรงได้พระราชธิดามาเฉลิมพระนคร ส่วนที่ทรงสุบินว่ามีไฟติดจากเกสรดอกบัวลามไหม้มาถึงพระวรกายนั้น มีความหมายว่าจะทรงมีอานุภาพมากขึ้น และมีพระเกียรติยศจรจรายไปทั่วฟ้าและแผ่นดิน (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) หลังจากที่บุโรหิตถวายคำทำนายฝันแล้ว พวกมารพรานป่าก็เข้าเฝ้ากราบทูลเรื่องพบนางอุษาและกราบทูลว่านางควรได้เป็นที่พระธิดาบุญธรรมดังปรากฏในกลอนว่า “ควรที่พระธิดาวิลาวัณย์เฉลิมศรีไอศวรรย์อสุรา” (เรื่องเดิม : ๑๑๔) ทั้งนี้เพราะท้าวพาดาสูรและนางไวยกาในขณะนั้นยังไม่มีโอรส

หรือธิดาเลย เมื่อได้นางอุษาไปเลี้ยงแล้ว พระนางไวยกาก็มีพระประสูติกาลโอรสทศมยุข

จากการวิเคราะห์ความฝันของท้าวพนาสูรพบว่าดอกบัวในความฝันคือนางอุษา เพราะนางเกิดจากดอกบัวดั่งที่พระฤๅษีเล่าประวัติ นางอุษากลายท้าวพนาสูรและนางไวยกาวาว่า “เกิดในดอกดวงปทุม-มालย์” (เรื่องเดิม : ๑๑๙)

ค. ความฝันเรื่องจะได้พบคู่ครองหรือ/และลูกที่พลัดพรากจากไป ผู้ฝันเรื่องนี้มีทั้งที่เป็นตัวละครชายและตัวละครหญิง

ที่ผู้ฝันเป็นตัวละครชายมีตัวอย่างในเรื่อง**สังข์ทอง** ท้าวศรีวิมลทรงสุบินก่อนสว่างว่าพระอินทร์เหาะมาหาและขู่ว่าจะตีด้วยกระบองเหล็กใหญ่หากท้าวศรีวิมลไม่รับนางจันทน์ผู้เป็นนมเหสีและพระสังข์ผู้เป็นโอรสกลับนคร (สังข์ทอง : ๒๙๖) มีข้อสังเกตว่าพระอินทร์ได้บอกที่อยู่ของนางจันทน์และพระสังข์ให้ด้วย เพื่อให้ท้าวศรีวิมลติดตามไปได้ถูกต้องโดยทรงกล่าวว่านางจันทน์อยู่กับตายายในป่า ส่วนพระสังข์เป็นกษัตริย์ครองเมืองสามนตต์และได้นางธรรมา ธิดาเมืองสามนตต์เป็นชายา (เรื่องเดิม : ๒๙๔)

นอกจากนี้ ท้าวอินธุมาศใน เรื่อง “สิงห์ไกรภพ” ยังทรงสุบินตอนจะได้ข่าวของโอรสสิงห์ไกรภพที่หายไปตั้งแต่ยังเด็ก ทรงสุบินว่ามีพรานนำดวงมณีมาถวาย เมื่อพระองค์ทรงรับไว้ ดวงมณีลอยไปรอบ

นคร แล้วในที่สุดลอยมาอยู่ที่เศวต-ฉัตร ครั้นตื่นบรรทมพระองค์ให้โหรทำนาย โหรกราบทูลว่าพระองค์จะทรงได้ข่าวพระราชวงศ์ เมื่อเสด็จออกพราหมณ์เทพจินดาก็เข้าเฝ้าและกราบทูลเรื่องโอรสสิงห์ไกรภพให้ทรงทราบ (นิทานคำกลอนสุนทรภู่ : ๗๒-๗๓)

ที่ผู้ฝันเป็นตัวละครหญิงมีตัวอย่างในเรื่อง**ดาหลัง** พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช คือ ขณะที่มิสาประหมังกุหนึ่งซึ่งก็คือช่างขายของบุษบากำโละแห่งกรุงดาหารครองเมืองประดาหน มีสาประหมังกุหนึ่งทรงเป็นทุกข์เรื่องรักระเด่นมนตรีกูเรปัน แต่ก็ถูกดาหลังถูกต้องพระวรกายแล้วทำให้ทรงยุ่งยากพระทัย คั้นนั่นเองปะตาระกาหลาทรงเข้าฝันและทรงแจ้งให้มิสาประหมังกุหนึ่งทราบว่าจะระเด่นมนตรีกูเรปันและดาหลังคือคนคนเดียวกัน ทั้งยังทรงแจ้งด้วยว่าขณะนั้นระเด่นมนตรีอยู่ในป่าและทรงโสภณคร่ำถึงบุษบากำโละมาก โดยทรงหลงกอดต้นไม้เพราะทรงคิดว่าเป็นบุษบากำโละ เมื่อมิสาประหมังกุหนึ่งตื่นบรรทมก็ทรงยินดีที่ได้ข่าวของระเด่นมนตรี จึงเสด็จออกประพาสป่าเพื่อติดตามหาระเด่นมนตรี (ดาหลัง, ๒๔๙๙ : ๔๓๒)

ง. ความฝันเรื่องจะได้พบญาติพี่น้องที่พลัดพรากจากไป มีตัวอย่างในเรื่อง**พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่** ก่อนที่สินสมุทรและบริวารจะพบกับชาวเมืองรมจักร

เพื่อชิงเสปียงอาหาร ศรีสุวรรณทรงสุบินว่ามีไฟไหม้ป่ามาติดหลังคา ศรีสุวรรณทรงพยายามดับไฟ แต่กลับทรงถูกไฟลุกไหม้พระวรกายต่อมาพระอภัยมณีมาช่วยดับไฟไว้ได้ (พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่ : ๒๒๖) โหรทำนายว่าจะมีสงครามมาติดเมือง ศรีสุวรรณจะทรงได้พบพระอภัยมณีและพระอภัยมณีจะทรงช่วยดับภัยสงครามให้ได้

จ. ความฝันเรื่องจะพ้นทุกข์หรือเคราะห์ เช่น จะพ้นโทษถูกคุมขัง พบใน**เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน** เมื่อพระท้าวหน้าถูกจับขังคุกอยู่ในเมืองเชียงใหม่ในคราวที่เมืองเชียงใหม่ซึ่งนางสร้อยทอง พระท้าวหน้าฝันว่ามีพราหมณ์หนุ่มชาวถือสังข์เหาะลอยมาลงตรงท้าวเมืองเชียงใหม่แล้วเปิดตารางเข้ามาหาตน เหน้าในสังข์รดหัวตนและนักโทษทุกคนในที่นี่ ทำให้เครื่องพันธนาการที่จองจำอยู่หลุดออกหมด แล้วพราหมณ์หายวับไป (เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน : ๖๗๓-๖๗๔) ดาหลอทำนายว่าเป็นนิมิตประเสริฐ และทำนายว่าน่าจะมีคนดีมีฝีมือมาช่วยพวกตนให้พ้นจากเครื่องจองจำครั้งนี้ (เรื่องเดิม : ๖๗๔) ต่อมาขุนแผนและพลายงามก็มาช่วยแก้พระท้าวหน้าและคนในคุกที่มีทั้งคนไทยและคนลาวเวียงจันทน์ออกจากคุกที่เชียงใหม่ได้สำเร็จ

ฉ. ความฝันเรื่องจะประสบความสำเร็จในกิจการงาน เช่น จะได้รับชัยชนะในการสู้รบ ดั่งตัวอย่างในเรื่อง**ลิลิตตะเลงพ่าย** ก่อนที่

จะได้ทรงกระทำมหาสงครามยุทธ-
หัตถีกับพระมหาอุปราชา เทพยดา
ดลพระทัยให้สมเด็จพระนเรศวรทรง
สุบินว่ามีน้ำไหลนองมาจากทิศตะวัน
ตก พระองค์ทรงลุยน้ำไปและทรง
ต่อสู้กับจระเข้ใหญ่ตัวหนึ่งและทรง
สังหารจระเข้นั้น ทันทีที่จระเข้ตาย
ไป น้ำที่ท่วมอยู่นั้นก็แห้งเหือดหาย
ไป (ลิลิตตะเลงพ่าย, ๒๕๓๐ : ๕๐-
๕๑) เมื่อตื่นบรรทมทรงมีรับสั่งให้
โหรทำนาย โหรกราบทูลว่า ทัพพมา
จะยกมารุกรานอยุธยา พระองค์จะ
ได้ทรงกระทำสงครามยุทธหัตถีกับ
พระมหาอุปราชาและจะทรงได้รับ
ชัยชนะ (เรื่องเดิม : หน้า ๕๑-๕๒)

นอกจากนี้ ยังมีความฝันเรื่อง
จะได้เมืองขึ้น พบในบทละครเรื่อง
รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระ
บาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
โลกมหาราช พระรามทรงสุบินก่อน
ที่ออสู้รบซึ่งเป็นลูกของหนุมานที่เกิด
จากนางเบญจกายจะนำเรื่องไพนาศู-
ริย์วงศ์ถอดพิภพออกจากการเป็น
กษัตริย์ลังกา แล้วตั้งตนเองขึ้นเป็น
กษัตริย์ลังกาแทนมาราบทูลให้
พระรามทรงทราบ พระรามทรงสุบิน
ว่ามีเทพยดานำดวงแก้วสีนวลที่ส่อง
รัศมีสีแดงมาเข้าเฝ้าแล้วถวายดวง
แก้วนั้นแด่พระองค์ หลังจากนั้นได้
สาวไส้ของพระองค์ออกมาวางรอบ
จักรวาลไปจนกระทั่งถึงบาดาล (บท
ละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช เล่ม ๔ : ๑๕) ต่อ
มาโหรถวายคำทำนายว่าจะมีชาย

คนหนึ่งนำโอรสมาถวายพระราม
และพระรามจะปรากฏพระเกียรติยศ
ขจรขยายไปทั่วทั้งฟ้าและบาดาล
รวมทั้งจะได้เมืองขึ้นเป็นจำนวนมาก
(เรื่องเดิม : ๑๖) ต่อมาพญานาค
หรือหนุมานนำอสูรผัดมาเข้าเฝ้า
พระราม พระรามจึงมีรับสั่งให้เกณฑ์
ทัพไปรบกับไพนาศูริย์วงศ์

จากการวิเคราะห์ความฝันของ
พระรามข้างต้น ดวงแก้วหมายถึง
อสูรผัดซึ่งหนุมานนำมาถวายให้เป็น
ข้ารับใช้ของพระราม ส่วนการที่พระ
รามทรงสาวไส้ออกเรียรายวงรอบ
เขาจักรวาลหมายถึงจะทรงมีชื่อเสียง
แผ่ขจรขยายไปอย่างกว้างขวาง

**ข. ความฝันเรื่องจะได้พึ่ง
บารมีผู้มีบุญญาธิการ** ความฝันเรื่อง
นี้ทำให้คนที่ฝันรู้ว่าจะต้องไปมอบ
น้อมต่อกษัตริย์ผู้มีบุญเพื่อให้ตนเอง
มีที่พึ่งและรอดพ้นจากอันตราย
พบในบทละครเรื่องรามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
ท้าวโกยกษัตริย์พระสุบินชนิด “เทพ
สังหรณ์” ว่าพระจันทร์ทรงกลดใน
ท้องฟ้า เหล่าดวงดาราล้วนอยู่ใน
รัศมีทรงกลดทั้งสิ้น รัศมีทรงกลด
ดังกล่าวแรงกล้ากว่าแสงอาทิตย์เสีย
อีกและส่องสว่างไปทั่วทั้ง ๔ ทวีป
(บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิ-
พนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เล่ม ๑ :
๑๗๓) เมื่อตื่นบรรทมโหรหลวง
ถวายคำทำนายว่ามีกษัตริย์ผู้มีบุญ
เกิดขึ้นแล้ว และจะเป็นที่พึ่งของ

กษัตริย์อื่นในชมพูทวีป กษัตริย์ผู้มี
บุญพระองค์นี้จะปราบศัตรูให้พินาศ
ไปสิ้น ไม่มีใครต้านทานฤทธิ์ของ
พระองค์ได้ (เรื่องเดิม, หน้าเดิม)
เมื่อท้าวโกยกษัตริย์ทรงทราบจากหมู่
อำมาตย์ว่าท้าวอัชบาลเป็นกษัตริย์
ที่มีฤทธานุภาพมากในเวลานั้น จึง
ทรงส่งพระราชสาส์นขอถวายพระธิดา
โกยกษัตริย์แต่พระทศรถผู้เป็นโอรส
ของท้าวอัชบาล เป็นการขอให้ท้าว
อัชบาลคุ้มครองท้าวโกยกษัตริย์ให้พ้น
จากภัยอันตรายทั้งหลาย

๓. เรื่องของความฝันบอกเหตุ ร้ายในวรรณคดีไทย

**๑) ความฝันบอกเหตุร้ายที่
เกิดขึ้นแล้วในอดีต** มีตัวอย่างใน
บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิ-
พนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตอน
ท้าวจักรวรรดิทรงสุบินในนิยามสาม
ว่า ดวงอาทิตย์ซึ่งส่องแสงแรงกล้า
ตกลงจากท้องฟ้าและแสงหายไป
หมดสิ้น ทำให้มืดทั่วทั้งโลก ต่อมา
มีดวงอาทิตย์อีกดวงหนึ่งมีแสงรัศมี
ไม่แรงกล้านักขึ้นมาแทนที่ (บท
ละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช เล่ม ๓ : ๕๗๕)
โหรถวายคำทำนายว่าพระสหายสนิท
ของพระองค์สวรรคตแล้ว เป็นเหตุ
ให้ราษฎรเดือดร้อน และผู้ที่ขึ้นมา
เป็นกษัตริย์แทนก็ไม่เก่งกล้าและไม่
มีชื่อเสียง (เรื่องเดิม : ๕๗๕-๕๗๖)
ต่อมาท้าวจักรวรรดิทรงทราบจาก

ไพบนาสุริย์วงศ์ว่า ทศกัณฐ์สวรรคตแล้ว และพิเภกขึ้นครองราชย์ในเมืองลงกาแทน (เรื่องเดิม : ๕๗๗)

๒) ความฝันบอกเหตุร้ายที่กำลังเกิดในปัจจุบัน ความฝันเช่นนี้พบน้อยมากในวรรณคดีไทย เช่น

ก. ความฝันเรื่องลูกกำลังได้รับอันตราย มีตัวอย่างในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ตอนกำเนิดพลายงาม ขณะที่ขุนช้างลงพลายงามไปป่าและทำร้ายพลายงามนั้น พวกผีพรายของขุนแผนดลบันดาลให้นางวันทองซึ่งกำลังหลับอยู่ในบ้านฝันเห็นเหตุการณ์ที่ขุนช้างกำลังทำร้ายพลายงามอยู่ในขณะนั้น คือเห็นขุนช้างกำลังเอาขอนไม้ทับร่างพลายงาม แล้ววันทองสะดุ้งตื่นด้วยความตกใจ (เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน : ๕๑๕) เมื่อตื่นขึ้นวันทองจึงออกตามหาพลายงามที่หายไปจากบ้านจนกระทั่งพบพลายงามร้องให้อยู่ในป่าหลังจากได้รับความช่วยเหลือจากผีพรายของขุนแผนแล้ว (เรื่องเดิม : ๕๑๖-๕๑๗)

มีข้อสังเกตว่าความฝันของวันทองตรงกับเรื่องที่เกิดขึ้นจริงเพียงแต่มีเนื้อความย่อกว่าเรื่องจริง เพราะในความเป็นจริงเมื่อถึงที่ลับตาคนขุนช้างเหวี่ยงพลายงามที่ขี่คอตนอยู่ลงบนดิน ถีบ ถอง ทูปพลายงาม และใช้สองมืออุดปากพลายงามมิให้ส่งเสียงร้องเมื่อพลายงามหนี ขุนช้างก็ตามจุดศินมาได้แล้ว ทั้งชกทั้งทูปพลายงาม บีบจมูกลากตัวกระแทกจนพลายงามสลบ

แล้วเอาขอนไม้ทับบังพลายงามไว้ไม่ให้ใครเห็น (เรื่องเดิม : ๒๑๔)

ข. ความฝันเรื่องกำลังมีคนพาลูกหนีจากไป พบในเรื่อง “สิงห์ไกรภพ” ในคันทิพราหมณ์เทพจินดากำลังพาพระสิงห์ไกรภพหนีไปจากยักษ์พินทุมาร พินทุมารซึ่งเลี้ยงพระสิงห์ไกรภพในฐานะโอรสบุญธรรมทรงสวามิภักดิ์อินทรีตัวหนึ่งบินมาจากทิศอีสาน ตรงรี่เข้าจิกตีตนจนร่างกายเจ็บปวดบอบช้ำ แล้วควักเอาดวงตาของตนบินหนีไปด้วยความเจ็บปวดที่ถูกนกจิกตีและควักเอาดวงตาไปทำให้พินทุมารร้องครวญครางจนตื่นขึ้น เมื่อพินทุมารไม่เห็นพราหมณ์เทพจินดาและพระสิงห์ไกรภพที่แท่นบรรทมก็ออกตามหาแต่ก็ไม่พบ ยิ่งเมื่อเห็นว่าไบไม้หายไปก็แน่ใจว่าทั้งสองหนีตนไปแล้ว (นิทานคำกลอนของสุนทรภู่ : ๔๗-๔๘)

ค. ความฝันเรื่องแม่ถูกจับขัง พบในเรื่องพิกุลทอง นางอะรุณวะดีเสียใจที่ได้เป็นนมเสีฝ้ายขายและคิดค้นนางพิกุลทองที่ได้เป็นนมเสีฝ้ายขวา แม่ของนางอะรุณวะดีสงสารลูกจึงให้บริวารจับพิกุลทองไปขังไว้ และให้พี่เลี้ยงของนางอะรุณวะดีที่เป็นนางยักษ์แปลงกายเป็นพิกุลทองและอยู่กินกับพระพิไชย ต่อมาเทวดาสงสารพระพิไชยที่หลงกลนางยักษ์ จึงเข้าฝันสองกุมารผู้เป็นโอรสของพระพิไชยกับพิกุลทองว่านางพิกุลทองที่อยู่กับพระพิไชยในเวลานั้นเป็นนางยักษ์แปลงกายมา ส่วนแม่พิกุลทองตัวจริงถูก

จับขังอยู่ในเมืองยักษ์ เมื่อสองกุมารตื่นขึ้นทราบว่าเป็นตรงกันทั้งสองคน (พิกุลทอง เล่ม ๘ : ๑๓-๑๔) สองกุมารจึงรู้ความจริงและเล่าเรื่องให้ปู่ฟังจนในที่สุดปู่ก็สามารถหาหนทางช่วยแม่ของตนให้เป็นอิสระภาพได้

๓) ความฝันบอกเหตุร้ายในอนาคต ความฝันกลุ่มนี้พบมากที่สุดและเรื่องที่ฝันมีหลากหลาย ได้แก่

ก. ความฝันเรื่องคู่ครองที่จะต้องพลัดพรากจากไปหรือจะถูกแย่งชิงไปหรือจะเสียชีวิต พบในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง ในที่นี้ขอยกตัวอย่างจากเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ และจากเรื่อง “เงาะป่า”

ความฝันเรื่องคู่ครองจะต้องพลัดพรากจากไป พบในเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ในคันทิพราหมณ์จะลานางบุษบาและทิ้งให้นางอยู่ที่ถ้ำทองเพื่อพระองค์จะเสด็จไปแก่งสังสัยในเมืองดาหา อิเหนาทรงสวามิภักดิ์อินทรีตัวใหญ่บินมาหยุดลงตรงหน้าและจิกนัยน์ตาเบื่องขวาแล้วบินจากไปเมื่อตื่นบรรทมก็ทรงทราบว่าทรงสวามิภักดิ์อินทรีนั้นน่าจะได้อะรุณวะดีตามมาซึ่งนางบุษบาคืนไปได้และนัยน์เนตรเบื่องขวาน่าจะได้อะรุณวะดีนางบุษบา (อิเหนาพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ : ๕๓๓)

แม้อิเหนาจะทำนายฝันด้วยพระองค์เองแต่ก็ทายถูกเพียงครั้งเดียว เพราะผู้ที่นำนางบุษบาไปจากอิเหนาหาใช้จระกามาไม่ แต่เป็นองค์

อัยกาปะตาระกาหลาผู้มีฤทธาณภาพสูงส่งที่บันดาลให้เกิดลมพายุพัดหอบเอาบุษบาหายไปทั้งรถทรงเพื่อทรงลงโทษอิเหนาที่ทรงก่อความวุ่นวายด้วยการทำตามพระทัยตนเองตามใจชอบ

ความฝันเรื่องจะถูกแย่งชิงคู่ครอง พบในเรื่อง**พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่** ขณะที่พระอภัยมณีจากนางสุวรรณมาลีไปรบกับลังกา คืบหนึ่งนางสุวรรณมาลีก็ฝันว่า จันทรเดือนหงายมีไฟลุกติดขึ้นเป็นไฟร้อนแรงเผาแขนและกายของนาง และมีสตรีคนหนึ่งเอาอาวุธมาตัดแขนนางขาดทั้ง ๒ ข้าง แต่โชคดีที่มีผู้ชายซึ่งเหาะมาแต่ทิศตะวันตกเอาน้ำมันมาใส่แผลให้และให้ยาทิพย์รับประทาน (พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่ : ๗๒๗) เมื่อตื่นบรรทมนางสุวรรณมาลีทรงวิตกว่าพระอภัยมณีหรือพระญาติวงศ์พระองค์ใดจะเป็นอันตรายหรืออย่างไร หรือบ้านเมืองจะเกิดยุคเข็ญ จึงบันดาลให้นางฝันไปเช่นนี้ โจรถวยคำทำนายว่าจะมีหญิงมาชิงคู่ครองของพระนางไป (เรื่องเดิม : ๗๒๘) และเรื่องนี้จะลูกกลมทำให้เกิดเป็นเรื่องร้าย ที่ทรงสุบินว่าพระหัตถ์ขาดหมายความว่า จะมีคนพรากญาติให้จากไป แต่จะมีผู้รู้วิชามาช่วยแก้ไขเหตุร้ายให้ (เรื่องเดิม, หน้าเดิม)

ความฝันเรื่องคู่ครองจะเสียชีวิต พบใน**เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน**หลายแห่ง ก่อนที่ขุนไกรพลพ่ายจะต้องโทษประหารเพราะสังหาร

กระบือป่าและทำฝูงกระบือป่าแตกทำให้สมเด็จพระพันวษาไม่สามารถทรงล่ากระบือเหล่านั้นได้ นางทองประศรีได้ฝันร้ายในตอนกลางคืนว่า ฟันของนางหักกระเด็น (เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน : ๑๘) และนางขอให้สามีทำนายฝันให้ แม้ขุนไกรพลพ่ายจะไม่ปรารถนาให้นางวิตกกังวลโดยแกล้งทำนายผิดว่า “ฝันดีจะมีสุข” (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) แต่ก็ทราบที่อยู่แก่ใจว่าตนเคราะห์ร้าย ดังปรากฏในคำบรรยายว่า “แต่ใจคิดครั้งนี้มีรอดตัว **นากลักจะม้วยด้วยกระบือ**” (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) ฟันในความฝันของทองประศรีตีความได้ว่าเป็นสามีผู้เป็นที่รักของนางนั่นเอง

นอกจากนี้ ยังพบในตอนภรรยาของขุนเพชรอินทราและขุนรามอินทราฝัน ก่อนที่ขุนเพชรอินทราและขุนรามอินทราจะออกตามจับตัวขุนแผนโทษฐานเป็นกบฏตามคำกราบบังคมทูลของขุนช้าง ภรรยาขุนเพชรอินทราฝันว่าตนเองถูกฟันตัวขาดเป็น ๒ ท่อน ถูกผ่าอกล้างเอาหัวใจวางทิ้งไปในป่า (เรื่องเดิม : ๔๓๗) เมื่อตื่นขึ้นนางขอให้ขุนเพชรอินทราผู้เป็นสามีทำนายฝันให้ ขุนเพชรอินทราไม่ยอมให้ภรรยาไม่สบายใจจึงเสกกลบเกลื่อนว่าจิตใจฟันเพื่อนไม่ปรกติจึงบันดาลให้ฝันไปเช่นนั้น แต่แท้จริงก็รู้ว่าเป็นฝันร้าย (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) ส่วนภรรยาของขุนรามอินทราฝันว่าฟันตนเองหักเป็น ๓ ซี่ และสามีก็ไม่ยอมทำนายฝันให้ตามความเป็นจริง (เรื่อง

เดิม, หน้าเดิม) ในที่สุดทั้งขุนเพชรอินทราและขุนรามอินทรา ก็ถูกขุนแผนฆ่าตายทั้งคู่จริงดังที่ภรรยาได้ฝันก่อนหน้า

ข. ความฝันเรื่องลูกที่ต้องพลัดพรากจากไป พบใน “มหาชาติคำหลวงกัณฑ์กุมาร” และ “กาพย์กุมารบรรพ” ทั้ง ๒ เรื่องมีเนื้อหาตรงกันว่าเมื่อชูชกเดินทางมาถึงอาศรมของพระเวสสันดรในยามค่ำ ชูชกคิดว่าไม่ควรจะดุ่มเข้าไปขอพระราชทานสองกุมารเพราะพระนางมัทรีอาจจะทรงไม่ยอมให้พระเวสสันดรพระราชทานโอรสธิดาให้ตน จึงหาที่พักแรมตรงเนินผาใกล้อาศรมเพื่อรอเวลาเช้าวันรุ่งขึ้น รอเวลาให้พระนางมัทรีเสด็จเข้าไปหาผลไม้แล้ว ตนจึงจะกราบทูลขอพระราชทานสองกุมารจากพระเวสสันดร ในยามใกล้รุ่งของคืนนั้นเอง พระนางมัทรีทรงฝันร้ายว่ามีชายร่างกำยำ ผิวดำ หนุงผ้าแดงเพียงเข้า ทัดดอกไม้แดงทั้ง ๒ หู มือถือดาบคมปลาบ เดินตรงมาถือบประตูดุอาศรมทลายลง แล้วเดินตรงมาหาพระนางซึ่งกำลังบรรทมอยู่ เอามือกระชากพระเกศา ผลักพระนางให้บรรทมหงาย ควักเอาพระเนตรทั้ง ๒ ข้างเอาดาบตัดพระพาหาขาดทั้ง ๒ ข้าง และผ่าพระอุระล้างเอาดวงหทัยไป (วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๑ : ๔๖๕) เมื่อพระนางมัทรีนำความฝันไปเล่าให้พระเวสสันดรฟังเพื่อให้ทรงทำนายฝัน แม้พระเวสสันดรจะทรงทราบความนัยจากความฝันร้ายของ

พระนางมัทรีว่าจะมีชายทรชนเดินทางมาขอพระราชทานพระโอรสและธิดา พระองค์ก็ไม่ทรงกล้าที่จะทำนายตามความเป็นจริงนั้น ได้แต่ทรงกล่าววาทะพระนางมัทรีเคยมีชีวิตสุขสบายในเวียงวัง แต่ต้องกลับมาบรรทมกลางดินและเสวยผลไม้ต่างอาหารรสเลิศ จึงทำให้พระธาตุผิตรปรกติและผืนร้ายไปเช่นนี้ (เรื่องเดิม : ๔๖๕-๔๖๖)

ค. ความฝันเรื่องลูกและคู่ครองที่จะต้องพลัดพรากจากไป พบในเรื่อง **พระอภัยมณีค่างลอนของสุนทรภู่** ก่อนพระอภัยมณีและสินสมุทรจะหนีจากนางผีเสื้อสมุทร นางผีเสื้อสมุทรฝันว่าเทพดาอารักษ์ที่เกาะที่นางอยู่อาศัยเหาะมาแล้วเอาพะเนิ่นมาทาบถ้ำที่อยู่ของนางจนพังยับเยิน แล้วทาบนางจนแทบสิ้นชีวิต หลังจากนั้นควกัวเอาดวงตาของนาง แล้วเหาะลับหายไป (พระอภัยมณีค่างลอนของสุนทรภู่ : ๑๓๙) นางผีเสื้อสมุทรขอให้พระอภัยมณีทำนายฝันให้แก่ นาง เมื่อพระอภัยมณีได้ฟังก็ทรงทราบว่านางฝันร้าย เพราะพระอภัยมณีคิดหนี และการหนีครั้งนี้จะหนีรอดได้ แต่นางผีเสื้อจะได้รับอันตราย พระอภัยมณีแสร้งกล่าวแก่นางว่าเทวดานั้นคือพญามัจจุราชที่หมายเอาชีวิตของนางผีเสื้อ ควรที่นางจะไปทำพิธีสะเดาะเคราะห์เสียตามตำราทำนายฝันที่มีมาแต่ครั้งโบราณ โดยให้ไปอยู่คนเดียวที่ตีนเขารวมทั้งอดข้าวและน้ำให้ครบ ๓ วัน ๓ คืน แล้ว

เคราะห์ร้ายดังกล่าวก็จะหาไป (เรื่องเดิม : ๑๓๙-๑๔๐) เมื่อนางผีเสื้อหลงเชื่อและทำตามคำแนะนำของพระอภัยมณี สินสมุทรก็ผลัดหินปิดปากถ้ำออก และให้เงือกพาหนีทันที่จนกระทั่งสามารถหนีรอดไปได้ถึงเกาะแก้วพิสดาร ส่วนนางผีเสื้อนั้นภายหลังก็ถูกพระอภัยมณีเป่าปี่สังหาร

เมื่อวิเคราะห์ความฝันของนางผีเสื้อสมุทรพบว่าดวงตาที่ถูกควักไปก็คือคนรักซึ่งได้แก่ลูกและสามีคือสินสมุทรและพระอภัยมณีนั่นเอง ส่วนเทพดาอารักษ์ประจำเกาะไม่น่าจะเป็นพญามัจจุราชอย่างที่พระอภัยมณีทำนายให้นางผีเสื้อฟัง แต่น่าจะหมายถึงพระฤๅษีแห่งเกาะแก้วพิสดารที่ช่วยพระอภัยมณีและสินสมุทรให้พ้นจากอำนาจของนางผีเสื้อสมุทรไว้ได้อย่างหวุดหวิดเมื่อทั้งสองสามารถหนีไปถึงเกาะแก้วพิสดารได้สำเร็จ

ง. ความฝันเรื่องตนเองจะต้องพลัดพรากจากที่อยู่ พบตัวอย่างในเรื่อง **พระอภัยมณีค่างลอนของสุนทรภู่** นางสุวรรณมาลีฝันว่าได้ไปเที่ยวทะเลและเห็นดวงแก้วสว่างอยู่กลางเกาะ แล้วนางเหาะไปหยิบเอาดวงแก้วมาได้ (เรื่องเดิม : ๑๖๐) เมื่อตื่นบรรทม นางทรงเศร้าโศกด้วยความเสียดายดวงแก้ว ท้าวสิลราชผู้เป็นพระบิดาทรงให้โอรสเมืองผลึกทำนายความฝันของนางสุวรรณมาลี โอรสทายว่านางจะจากบ้านเมืองและจะได้ทรงพบเนื้อคู่

ทั้งสองจะได้ครองเมืองด้วยกันและมีชื่อเสียงขจรขจาย (เรื่องเดิม : ๑๖๑)

ท้าวสิลราชดูเหมือนว่าจะทรงมีความรู้เรื่องโหราศาสตร์อยู่มากพอควร ทรงคิดว่าพระธิดาทรงสุบินนิมิตร้ายเพราะหวั่นหวาดเรื่องจะต้องทรงเข้าพิธีวิวาห์กับอุศเรนในไม่ช้า จึงทำให้ทรงสุบินวิปริตไปต่าง ๆ และเมื่อทรงทราบว่าพระธิดาเคราะห์ร้าย จะต้องพลัดพรากจากที่อยู่ จึงทรงแก้เคล็ดด้วยการทำให้พระธิดาต้องทรงจากที่อยู่ด้วยการทรงพาพระธิดาเสด็จประพาสทางทะเลเสีย (เรื่องเดิม, หน้าเดิม)

เมื่อพิจารณาคำทำนายฝันประกอบกับเนื้อหาพบว่าดวงแก้วดังกล่าวก็คือพระอภัยมณีที่นางสุวรรณมาลีไปพบที่เกาะแก้วพิสดาร และต่อมาพระอภัยมณีได้เป็นกษัตริย์ครองเมืองผลึก และนางสุวรรณมาลีเป็นมเหสี

นอกจากนี้ ยังปรากฏในความฝันของพระอภัยมณีเมื่อทรงสุบินก่อนเป่าปี่และถูกฝ่ายลังกาจับไว้ที่เมืองลังกาซึ่งพราหมณ์सानนท์ทำนายฝันว่าภายใน ๓ วันนี้จะตายของพระอภัยมณีร้าย ทำให้ต้องพลัดพรากจากราชสมบัติ และกราบทูลขอให้พระอภัยมณีอย่าเป่าปี่เพราะปี่จะนำเหตุร้ายมาให้ อย่างไรก็ตามแม้พระเคราะห์จะถึงฆาต แต่ก็จะมีคนอื่นตายแทน (เรื่องเดิม : ๖๒๔)

จ. ความฝันเรื่องตนเองจะต้องเสียชีวิต พบตัวอย่างในเรื่อง **พระอภัยมณีค่างลอนของสุนทรภู่**

ภู นางผีเสื้อสมุทรฝันว่าเทพดา อารักษ์ประจำเกาะทรงเหาะมา และ ทรงเอาพะเนินทับนางจนเกือบสิ้น ชีวิต แล้วควักดวงตาของนางพาเหาะ หายไป (เรื่องเดิม : ๑๓๙) ต่อมา นาง ก็ถูกพระอภัยมณีเป่าปีศาจหลัง จากที่นางล้มเรือโดยสารของท้าว สิลราช และบันดาลให้เกิดฝนลูกเห็บ ตกใส่พระอภัยมณีและบริวารจนคน เหล่านั้นได้รับบาดเจ็บไปตาม ๆ กัน

เรื่อง “เงาะป่า” ตอนชมพลา พานางลำหับหนีไปอยู่ด้วยกันในถ้ำ คืบหนึ่งชมพลาฝันร้ายว่าสู้กับแรด ที่มีนอแหลมคมในป่าและถูกแรด ขวิด และมีเสื้อลายโขนมากัดตันทอนจนตนนสิ้นชีวิต ในส่วนที่เป็นความ ฝันก็ไม่ได้บรรยายรายละเอียดไว้ กล่าวแต่เพียงว่าฝันร้ายและเมื่อตื่น ขึ้นก็ถอดลำหับไว้แน่นเท่านั้น แต่ ในตอนที่เล่าให้ลำหับฟังได้บรรยาย รายละเอียดของความฝันดังกล่าว และสรุปว่าตนน่าจะถึงแก่ความ ตายเป็นแน่ (บทละครเรื่องเงาะป่า และประชุมโคลงสุภาพิต, ๒๕๓๙ : ๑๐๔) ต่อมาเมื่อฮเนาพบกับชมพลา ต่อสู้กันโดยใช้บาเตะและต่างก็บาดเจ็บทั้งคู่ รำแก้วผู้เป็นพี่ชายของ ฮเนาซึ่งเฝ้าคอยดูอยู่เกรงฮเนาจะ เสียที่จึงเอาลูกศรติดยาพิษยิงถูก หน้าผากชมพลา นางลำหับซึ่งออก ตามชมพลาถลารับร่างชมพลาไว้ ได้ทันท่วงที และต่อมาชมพลา ก็ถึง แก่ความตาย (เรื่องเดิม : ๑๑๖) เมื่อ พิจารณาเหตุการณ์ตอนนี้ประกอบ กับความฝันของชมพลาพบว่าเสื้อ

ในความฝันน่าจะหมายถึงรำแก้วนี้ เอง ส่วนนกาคูขหรือแรดน่าจะไดแก ฮเนา

จ. ความฝันเรื่องตนเอง จะสูญเสียว่านาจ เช่น ความฝัน เรื่องตนเองจะสูญเสียว่านาจสมบัติมี ปรากฏในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทศกัณฐ์มีรับสั่งให้พญาไมยราพ ช่วยรบกับพระรามพระลักษมณ์ หลังจากไมยราพเตรียมหุงยาเพื่อใช้ กำบังกายแล้ว คืบนั้นก็ทรงสุบิน ในชวงเวลายามสามว่าขณะมีดวง จันทรส่องแสงสว่างในท้องฟ้า มีดาว เล็ก ๆ ดวงหนึ่งลอยเข้ามาเหนือ ดวงจันทร์และส่องแสงแรงกล้ายิ่ง กว่าแสงดวงอาทิตย์ และบดบังดวง จันทรจนหมดสิ้น (บทละครเรื่อง รามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระ บาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา โลกมหาราช เล่ม ๒ : ๓๐๙-๓๑๐) โหรถวายคำทำนายว่าดวงจันทร์ ที่ส่องสว่างอยู่ในท้องฟ้าหมายถึง ไมยราพ ส่วนดวงดาวที่ส่องรัศมี สว่างกว่าแสงจันทร์หมายถึงญาติที่ จะขึ้นมารองบาดาลแทนไมยราพ (เรื่องเดิม : ๓๑๐) เมื่อไมยราพทรง ทราบจากโหรว่าอสูรไววิกซึ่งเป็น ลูกนางพิรากวนจะขึ้นครองราช- สมบัติแทน ไมยราพจึงมีรับสั่งให้ จับไววิกและนางพิรากวนใส่ชื่อ คาไซตวันและขังไว้ในตรูใหญ่ รอ เวลาให้ทรงจับพระรามมาได้ก่อน แล้วจึงจะสังหารพร้อมกัน (เรื่อง

เดิม : ๓๑๑) ในที่สุดไมยราพก็ถูก หนุมานสังหาร และไววิกได้ขึ้น ครองบาดาลจริงตามความฝันของ ไมยราพ

ข. ความฝันเรื่องญาติพี่น้องจะพลัดพรากจากไป พบในเรื่อง พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่ เมื่อพระอภัยมณียกทัพไปตีลังกา นางสุวรรณมาลีซึ่งอยู่ที่เมืองผลึก รู้สึกเป็นห่วง และคืบหนึ่งฝันว่ามี ผู้หญิงถืออาวุธเข้ามาตัดแขนของ พระนางขาดทั้ง ๒ ข้าง ทำให้เจ็บ แสบ แทบจะสิ้นชีวิต แต่มีชายคน หนึ่งเหาะมาจากทิศตะวันตกเอา น้ำมันที่ใสอยู่ในขวดมาให้รักษาแผล จนหาย ทั้งยังให้ดื่มน้ำอมฤตด้วย (พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทร- ภู่ : ๗๒๘) ต่อมาโหรทำนายฝันว่า จะเกิดเรื่องร้าย ญาติจะถูกพรากจาก ไป แต่จะมีชายผู้รู้วิชามาช่วยแก้ไข เหตุร้ายให้ (เรื่องเดิม : หน้าเดิม)

ญ. ความฝันเรื่องบ้าน เมืองจะเกิดภัยพิบัติ เช่น จะมีสง- ครามมาตีเมือง พบในเรื่องพระ อภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่ก่อน ศรีสุวรรณผู้เป็นกษัตริย์ครองเมือง รมจักรจะได้ทรงพบสินสมุทรและ พระอภัยมณีนั่น ศรีสุวรรณทรงสุบิน ว่ามีไฟไหม้ป่ามาติดหลังคาบ้าน เรือนในเมืองรมจักร ศรีสุวรรณทรง พยายามดับไฟแต่ไม่สำเร็จและยัง ทรงถูกไฟลามไหม้โดนพระวรกาย เสียอีก ต่อมาพระอภัยมณีทรงช่วย ดับไฟให้และยังทรงให้ดวงแก้วแก่ ศรีสุวรรณด้วย (เรื่องเดิม : ๒๒๖)

โหรทำนายว่าที่ฝันว่าไฟไหม้มีความหมายว่าจะเกิดสงครามมาตีตเมือง ส่วนที่ฝันว่าพระอภัยมณีมอบดวงมณีส่องสว่างให้มีความหมายว่าจะได้พบพระอภัยมณีและพระอภัยมณีจะมาช่วยดับไฟสงครามให้ได้ (เรื่องเดิม, หน้าเดิม) เมื่อได้ทรงฟังคำทำนายของโหร ศรีสุวรรณทรงคิดว่าน่าจะเกิดศึกท้าวอุเทน เพราะตั้งแต่มาสู่ขอนางเกษราและผิดหวังกลับไปรวมทั้งแพ้ศรีสุวรรณ จึงน่าจะยกทัพมาแก้แค้น (เรื่องเดิม : ๒๒๖-๒๒๗)

เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาพบว่าคำคาดการณ์ของศรีสุวรรณไม่ถูกต้อง ผู้ที่โจมตีกรุงมัจฉาคือสินสมุทรและบริวาร ไม่ใช่ท้าวอุเทน การรบกันครั้งนั้นทำให้ศรีสุวรรณและสินสมุทรรู้ว่าเป็นอาหหลานกัน ต่อมาเรือของอุศเรนได้มาพบกับเรือของสินสมุทรและศรีสุวรรณที่เดินทางออกติดตามค้นหาพระอภัยมณีและท้าวสิลราชที่พลัดหายไปหลังจากที่ถูกนางผีเสื้อสมุทรล่อเรือลงแล้ว และพระอภัยมณีนี้เองที่ห้ามไม่ให้สินสมุทรและศรีสุวรรณทำศึกกับอุศเรนเพื่อแย่งชิงนางสุวรรณมาลีแต่สินสมุทรก็ไม่เชื่อฟัง แม้กระนั้นพระอภัยมณีก็ช่วยยุติศึกด้วยการปล่อยตัวอุศเรนไป

จากการศึกษาเรื่องความฝันในวรรณคดีไทยพบว่าไม่อาจแยกฝันดีและฝันร้ายออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด เพราะหลายครั้งที่ตัวละครฝันจะมีทั้งฝันดีและฝันร้ายปนกันไปใน

ความฝันครั้งเดียวกัน เช่น ก่อนที่พระรามจะทรงทราบเรื่องไพนาสุริย์วงศ์ยกทัพไปตีลังกาและถอดพิเภกออกจากความเป็นกษัตริย์ พระรามทรงสุบินว่าเมฆลอยมาบังแสงอาทิตย์ทำให้มืดมิดไปทั่วทั้งทิศได้ แล้วมีเทพดาชูดวงแก้วมาให้ ต่อมาพระองค์ทรงสาวไส้ออกรายรอบจักรวาล โหรหลวงถวายคำทำนายพระสุบินนี้ว่าจะเกิดสงครามทำให้เสียเมืองแก่ศัตรู แต่จะมีชายคนหนึ่งนำลูกมาถวาย และพระรามจะมีเกียรติยศชื่อเสียงขจรขจายไปทั่วทั้งจักรวาล (บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เล่ม ๔ : ๑๕-๑๖)

๘. เรื่องความฝันของตัวละครชายและตัวละครหญิง

จากการศึกษาพบว่าผู้ฝันเป็นตัวละครหญิงมากกว่าตัวละครชาย หากพิจารณาเรื่องความฝันเป็นเกณฑ์พบว่าเรื่องราวความฝันของตัวละครชายมีขอบเขตกว้างขวางกว่า

ความฝันของตัวละครชายมีเรื่องจะได้คู่ครอง จะได้ลูก คู่ครองจะพรากจากไป ตนเองจะเสียชีวิต ตนเองจะเสียอำนาจ ความสำเร็จในการทำกิจการงาน (เช่น จะรบชนะ จะได้เมืองขึ้น จะมีเกียรติยศชื่อเสียงขจรขจาย) ญาติจะพรากจากไป เพื่อนเสียชีวิตแล้ว หรือจะได้ฟังบารมีผู้มีบุญญาธิการ

ส่วนความฝันของตัวละครหญิงเป็นเรื่องของตนเองและคนในครอบครัว ได้แก่ เรื่องจะได้คู่ครอง จะได้ลูก คู่ครองหรือ/และลูกจะได้รับอันตราย คู่ครองหรือ/และลูกจะพลัดพรากจากไป จะถูกแย่งคู่ครอง ตนเองจะเสียชีวิต ตนเองจะจากที่อยู่ หรือญาติจะพรากจากไป

จากที่กล่าวมาพบว่าตัวละครชายมีเรื่องความฝันมากกว่าตัวละครหญิง คือมีเรื่องอำนาจของตนเอง เรื่องของเพื่อน เรื่องกิจการการงานที่รับผิดชอบ เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องความฝันที่ไม่ปรากฏในความฝันของตัวละครหญิง

นอกจากนี้ยังพบว่าแม้ส่วนใหญ่ผู้ฝันจะฝันเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้งกับตนเอง แต่ก็ยังมีอยู่บ้างเหมือนกันที่ฝันเป็นเรื่องของคนอื่นที่ใกล้ชิดกับตน เช่น

ฝันเรื่องของสามี เช่น ภรรยาขุนเพชรขุนรามฝันก่อนที่ขุนเพชรและขุนรามจะถูกขุนแผนฆ่าตายดังรายละเอียดที่ได้กล่าวไปแล้ว

ฝันเรื่องของลูก ดังเช่นที่นางวันทองในเรื่องเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนฝันว่าพลาายงามกำลังถูกขุนช้างทำร้ายในป่า

ฝันเรื่องของเจ้านาย ดังเช่นที่นายแก้วและนายขวัญฝันในเรื่อง "ลิลิตพระลอ" ว่าพระลอจะได้ทรงพบพระเพื่อนและพระแพง และนางรินและนางโรยฝันว่าพระเพื่อนและพระแพงจะได้ทรงพบพระลอ

๕. การสื่อความหมายผ่านเรื่อง ของความฝัน

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการสรุปเรื่องการสื่อความหมายผ่านเรื่องราวของความฝันว่าจำแนกได้เป็น ๓ วิธี ได้แก่ การสื่อความหมายตามตรง การสื่อความหมายตรงกันข้าม และการสื่อความหมายแบบสมมุติหรือแบบต้องตีความ (พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๑๐๐-๑๐๑)

จากการศึกษาเรื่องการสื่อความหมายผ่านเรื่องของความฝันที่ปรากฏในวรรณคดีไทยพบว่าแบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิด ได้แก่

๑) การสื่อความหมายตรงไปตรงมา เป็นชนิดเดียวกันกับการสื่อความหมายตามตรงของพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ ผู้ฝันจะนิมิตเห็นเป็นภาพตรงไปตรงมา หรือนิมิตว่าได้กลิ่นหอมประหลาด เช่น ในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ปลายงามฝันเห็นหน้าตาและรูปร่างของนางศรี-มาลาอย่างชัดเจนก่อนที่จะได้พบนาง ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยรู้จักหรือไม่เคยพบเห็นนางมาก่อน พลตรี หลวงวิจิตรวาทการยืนยันว่าความฝันของมนุษย์บางครั้งมีลักษณะพิเศษที่แปลกประหลาด คือความฝันสามารถเป็นเหตุให้มนุษย์รู้สิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อนได้ และรู้ได้ถูกต้องตามความเป็นจริงด้วย (พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๒๘) นอกจากความฝันของปลายงามแล้ว นางวันทองฝันเห็นภาพขุนช้างเอา خونไม้ทับปลายงาม หรือเรื่อง **มณีพิชัย** พระมณีพิชัยนิมิตว่าได้

กลิ่นหอมประหลาดของดอกไม้ขณะกำลังบรรทมหลับในป่า เมื่อตื่นบรรทมได้ให้ไพร่พลออกค้นหาจนกระทั่งได้พบนางยอพระกลิ่นผู้มีกลิ่นกายหอมซึ่งอาศัยอยู่ในปล้องไม้ขนาดใหญ่กว่าปล้องไม้ไผ่อื่นในป่านั้น

๒) การสื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ที่เห็นในความฝัน เป็นชนิดเดียวกันกับการสื่อความหมายแบบสมมุติหรือแบบต้องตีความของพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ ความฝันในวรรณคดีไทยส่วนใหญ่ ผู้ฝันมักเห็นเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องตีความ หากตีความหมายได้ถูกต้องก็จะสามารถทราบความหมายที่แท้จริงที่กวีต้องการสื่อสารได้ ตรงกันข้ามถ้าตีความหมายผิดก็จะได้รับสารผิด

๑๐. สัญลักษณ์ที่ใช้ในเรื่องของ ความฝัน

สัญลักษณ์ที่ปรากฏในความฝันแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้ ดังนี้

๑) สัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพอวัยวะภายในร่างกาย มีทั้งที่เป็นแขนขา ร่างกาย ลำไส้ ฟัน ดวงตา หรือหัวใจ ที่เป็นแขนขาหมายถึงญาติพี่น้อง ที่เป็นร่างกายหมายถึงตนเอง ที่เป็นลำไส้หมายถึงเกียรติยศชื่อเสียง ที่เป็นฟันหมายถึงสามีหรือคนในครอบครัว ถ้าฝันว่าฟันหักมักหมายความว่าสามีหรือคนในครอบครัวจะเสียชีวิต ที่เป็นดวงตาหมายถึงบุคคลอันเป็นที่รักซึ่งอาจเป็นคู่ครองหรือลูกก็ได้ ในความฝันของ

อิเหนาดวงตาหมายถึงคู่ครองคือนางบุษบา ส่วนในความฝันของพระนางมัทรีดวงตาหมายถึงพระชาติและกำหนดผู้เป็นโอรสและธิดา ส่วนที่เป็นหัวใจ หมายถึงคู่ครองหรือลูกในความฝันของพระนางมัทรีหมายถึงลูก

๒) สัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพดวงแก้ว หมายถึงบุคคลที่มีค่าได้แก่ลูกชาย ดังปรากฏในความฝันของไมยราพก่อนได้มัจฉานูมาเลี้ยงเป็นโอรสบุญธรรม

๓) สัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพเครื่องประดับ หมายถึงหญิงคนรัก เช่น สร้อยสังวาลที่พระลอทรงสุบินว่าได้ทรงสวมไว้หมายถึงพระเพื่อนและพระแพง หรืออาจหมายถึงลูกชาย เช่น แหวนเพชรที่นางทองประศรีฝันว่าพระอินทร์นำมามอบให้แก่นาง หรืออาจหมายถึงลูกสาว เช่น แหวนที่นางศรีประจันต์ฝันว่าพระวิษณุกรรมได้นำมามอบให้แก่นาง

๔) สัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพดอกไม้ เช่น ดอกบัว ติความได้หลากหลาย อาจหมายถึงลูกสาว คู่ครองที่เป็นหญิง คู่ครองที่เป็นชาย เช่น ดอกบัวที่พาดานาสูรฝันว่าได้มาเซยชมหมายถึงนางอุษาที่พาดานาสูรขอมาเลี้ยงเป็นธิดาบุญธรรม ดอกบัวที่นางพิมพิลาไลยฝันว่าสายทองเด็ดมาให้นางพิมพิลาไลยเซยชมหมายถึงเงรแก้ว ส่วนดอกบัวซึ่งเพิ่งผุดขึ้นพ่นน้ำที่ศรีมาลาฝันว่าเด็ดได้จากกลางน้ำหมายถึงปลายงาม กรณีที่

เป็นดอกฟ้าหมายถึงชายสูงศักดิ์ ดังเช่นที่พระเพื่อนในเรื่อง “ลิลิตพระลอ” ผันว่าได้ดอกฟ้ามาถือไว้ แล้วพระเพื่อนนำมาเป็นปักผมแทนปิ่น ต่อมานางได้พระลอเป็นสวามี

๕) สัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพสัตว์ เช่น งาม อาจหมายถึงคู่ครองที่เป็นหญิง เช่น ใน “ลิลิตพระลอ” พระลอทรงฝันเห็น ๒ ตัวเกี่ยวพันวรกายของพระองค์ งามดังกล่าวหมายถึงพระเพื่อนและพระแพง หรือใน **พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่** เจ้าละมานฝันเห็นงูตัวยาวเลื้อยมาทางอากาศ ตรงเข้ารัดปราสาทตั้งแต่ยอดถึงฐาน แล้วพันพิษเผาเจ้าละมาน งามนี้หมายถึงผู้หญิงที่เสนอดัวเป็นคู่ครองของเจ้าละมานซึ่งได้แก่นางละเวง สุดสาครฝันว่าวายน้ำกลางมหาสมุทรแล้วพบงูตัวใหญ่รัดร่างตนจนจมในมหาสมุทร งามในที่นี้คือนางสุลาลีวันที่ทำเสน่ห์สุดสาคร ส่วนพระอภัยมณีฝันว่าปีทีเป่ากลับกลายเป็นมังกรและนาคนจำนวนมากที่เลื้อยไล่กัดพระองค์ มังกรและนาคนในที่นี้มีรูปร่างคล้ายงูหมายถึงผู้หญิงที่พากันรุมรักพระอภัยมณี หนึ่งในจำนวนนั้นก็คือนางละเวง นอกจากนี้ยังอาจหมายถึงคู่ครองที่เป็นชายก็ได้ เช่น เรื่อง **พิรุณทอง** นางอะรุณวดีฝันว่าถูกนาคนตัวใหญ่เลื้อยไล่ และรัดร่างนางไว้ได้ นาคนตัวใหญ่ในที่นี้คือไชยมงกุฏซึ่งต่อมาได้นางอะรุณวดีเป็นชายา นอกเหนือจากนี้ยังมีสัตว์อื่นในความฝันอีก เช่น นกอินทรี หมายถึงคนที่มีอำนาจ ดัง

ปรากฏในความฝันของอิเหนาที่ว่าถูกนกอินทรีจิกนัยน์ตาขวาไป นกอินทรีในที่นี้คือปะตาระกาหลาที่บันดาลให้เกิดลมพายุหอบบุษบาไปจากอิเหนา หรือจระเข้หมายถึงศัตรูที่มีอำนาจดังปรากฏในความฝันของสมเด็จพระนเรศวรที่ทรงสุบินว่าทรงต่อสู้กับจระเข้ จระเข้ดังกล่าวหมายถึงพระมหาอุปราชา

๖) สัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพดวงดาวต่าง ๆ เช่น ดวงอาทิตย์ หมายถึงชายที่มีอำนาจ อาจหมายถึงสามีหรือลูกชายก็ได้ ที่เป็นลูกชายปรากฏในความฝันของประไหมสุหรีแห่งกูเรบีนก่อนทรงครรภ์อิเหนา และในความฝันของท้าวยศวิมลเมื่อพระสังข์จะมาเกิด ดวงจันทร์อาจหมายถึงตนเองซึ่งเป็นกษัตริย์ หรือชายสูงศักดิ์ที่จะมาเป็นคู่ครอง เช่น เรื่อง “สิงห์ไกรภพ” นางสร้อยสุดาฝันว่าพระจันทร์ได้เสด็จลงมาหานาง และถูกเนื้อต้องตัวนาง ต่อมานางได้นกแก้วมาเลี้ยง แล้วนกแก้วได้คืนร่างเป็นสิ่งไกรภพจนได้สมนางดวงดาวหมายถึงลูกสาวดังปรากฏในความฝันของท้าวยศวิมลเมื่อธิดาจะมาเกิด หรือหมายถึงญาติพี่น้องที่ต่ำต้อยกว่า ดังปรากฏในความฝันของไมยราพ เมื่อไวยวิกผู้เป็นหลานจะได้ขึ้นครองราชสมบัติของตน

๗) สัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพไฟลุกไหม้ หมายถึงความเดือดร้อนดังปรากฏในความฝันของเจ้าละมานและของศรีสุวรรณในเรื่อง **พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่**

กรณีไฟลุกไหม้หลังคาและบ้านเรือนหมายความว่าประชาชนจะเดือดร้อน ถ้าไฟลุกไหม้ตนเองหมายถึงตนเองจะเดือดร้อนหรือได้รับอันตราย

๘) สัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพหญิงเล่นน้ำในสระ หมายถึงจะได้คู่ครองดังที่ปรากฏในความฝันของนางพิมพิลาไลยและของนางศรีมาลาใน **เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน** เรื่องนี้มีผู้อธิบายว่าเมื่อคนเราเห็นภูมิประเทศงดงาม เช่น ภูเขา ทะเล สาบ สระบัว ทุ่งดอกไม้ หัวใจย่อมหันเหไปในเรื่องของความรัก (พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๑๐๗) เรื่องนี้แปลตรงที่คล้ายคลึงกับความคิดของชาวตะวันตกที่กล่าวว่าฝันถึงทะเลสาบแปลว่ามีใจเกี่ยวข้องอยู่กับความรัก (ซิกมันด์ ฟรอยด์ อ้างถึงในพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๑๐๗) หรือจะได้แต่งงาน (อาร์เต-มิตเตร อ้างถึงในเรื่องเดิม, หน้าเดิม)

นอกจากนี้ สัญลักษณ์ในความฝันยังอาจปรากฏเป็นภาพเหตุการณ์อื่น ๆ อีก เช่น ตนเองถูกผ่าอกและถูกล้วงเอาหัวใจหรือควักนัยน์ตาไปหมายความว่า จะสูญเสียคนที่รักไป คนรักหัวขาดและมีเลือดไหลตามตัวหมายความว่าคนรักจะตายจากไป หรือฝันว่าตนเองถูกสัตว์ทำร้ายถึงตายหมายความว่าตนเองจะเสียชีวิต ดังปรากฏในความฝันของชมพลาในเรื่อง “เงาะป่า” ที่ว่าถูกแรดขวิดและถูกเสือกัดคอถึงตาย ต่อมาชมพลา ก็ถูกชเนนาและร่ำแก้วฆ่าตาย ฝันว่าได้แหวนมีความหมายว่าจะได้ลูก

ชายหรือลูกสาวดังปรากฏในความฝันของนางทองประศรีและนางศรีประจันต์ก่อนจะให้กำเนิดพลายแก้ว และนางพิมพ์ลาไลตามลำดับ

จากการศึกษาสัญลักษณ์ในความฝันในวรรณคดีไทย ผู้เขียนพบว่ามักปรากฏซ้ำ ๆ กัน เรื่องนี้คิดว่าไม่น่าจะเกิดจากการหยิบยืมความคิดกัน แต่น่าจะเกิดจากมีความเชื่ออย่างเดียวกันมากกว่า ทำให้ความฝันในวรรณคดีไทยเป็นขุมคลังหรือเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในเรื่องการตีความหมายของความฝันรวมทั้งการตีความสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในความฝัน

๑๑. ความหวัง ความไม่ฝัน และความประหวั่นพรั่นพรึงของตัวละครที่สะท้อนจากเรื่องของความฝัน

จากการวิเคราะห์ความฝันในวรรณคดีไทยพบว่าความฝันของตัวละครมักสัมพันธ์กับความคาดหวังหรือความปรารถนาของตัวละครตัวนั้น หรือสัมพันธ์กับความหวาดหวั่นหรือความประหวั่นพรั่นพรึงที่ไม่ปรารถนาให้เกิดขึ้น เช่น

พระสุบินของสมเด็จพระนเรศวรในเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายที่ทรงสุบินว่าทรงต่อสู้กับจระเข้และทรงสังหารจระเข้ขึ้นได้ พระสุบินนี้สะท้อนให้เห็นว่าทรงมีจิตประหวั่นอยู่กับเรื่องการทำศึกกับสมเด็จพระมหาอุปราชาน่าจะทรงแน่วพระทัยว่าจะทรงเอาชนะศึกครั้งนี้

ได้ ความปรารถนาของพระองค์จึงสำแดงออกมาในรูปของความฝัน เรื่องนี้มีผู้กล่าวว่าคนเราปรารถนาสิ่งใด มักฝันถึงสิ่งนั้น (พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๖๙) และซึกมันด์ฟรอยด์ เชื่อว่าความฝันเกิดจากความปรารถนาในใจ และความฝันช่วยให้คนนั้นสมปรารถนาในขณะหลับ (ซึกมันด์ ฟรอยด์ อ้างถึงใน พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ : ๖๙, ๗๓)

ในกรณีที่เป็นพระสุบินของพระนางมัทรี พระนางมัทรีทรงรับรู้มาโดยตลอดเรื่องพระเวสสันดรที่มีพระทัยฝักใฝ่ในการบำเพ็ญทานบารมีแม้อยู่ในป่าพระนางก็ยังไม่ไวพระทัยเพราะเกรงว่าจะมีคนติดตามมาขอพระราชทานของบางอย่างจากพระเวสสันดรอีก เมื่อพระนางทรงสุบินว่ามีผู้มาควักดวงตาและแหะเอาดวงหทัยของพระองค์ไป พระนางก็ไม่สบายพระทัยและทรงวิตกกังวลเกรงว่าอันตรายอาจจะเกิดมีแก่พระโอรสและพระธิดา เรื่องนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่าพระนางทรงปริวิตกว่าพระเวสสันดรอาจจะบริจาคพระโอรสและพระธิดาให้เป็นทานในวันใดวันหนึ่งที่มีผู้มากราบทูลขอพระราชทาน ความวิตกนี้น่าจะสะสมอยู่ในพระทัย เมื่อทรงสุบินร้ายจึงทรงนึกถึงพระโอรสและพระธิดาขึ้นทันที

ส่วนในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนที่วันทองฝันก่อนตั้งท้องพลายงามว่านางเอี่ยมเต็ดดวงอาทิตย์ลงมาเซยชมและยังกลืนลงท้องเสียอีก

ทำให้ทั้งตัวนางสว่างไสว ต่อมาเมื่อชายคนหนึ่งมาควักเอาตาขวาของนางไปทำให้นางมองไม่เห็น ดวงตาที่ถูกควักไปไม่ได้คืน แต่มีผู้ยื่นดวงตาดวงอื่นมาให้แทน ดวงตาใหม่นี้มีดมัวกว่าดวงตาเดิมอีก ขุนแผนทำนายฝันครั้งนี้ว่าวันทองจะได้ลูกชายที่มีอำนาจและเป็นพี่ของพ่อแม่ได้ ส่วนที่ถูกควักเอาดวงตาไปขุนแผนจงใจไม่ทำนาย บอกแต่เพียงว่าภายหน้านางจะลำบาก

เรื่องวันทองถูกควักเอาตาขวาไปน่าจะหมายถึงขุนแผนจะถูกพรากจากไปเพราะถูกจับขังคุก ทำให้วันทองขาดที่พึ่งจนถูกขุนช้างจับไปเป็นภรรยา เรื่องขุนแผนจะถูกจับน่าจะเป็นเรื่องที่วันทองวิตกกังวลอยู่แล้วเพราะขุนแผนลักพานางหนีมาจากขุนช้าง มีหน้าซ้ำเมื่อคนของหลวงติดตามมาจับขุนแผนเพื่อนำตัวไปสอบสวน ขุนแผนกลับฆ่าคนของหลวงตายไป ทำให้กลายเป็นคนโทษซึ่งอาจถูกจับตัวได้ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ความฝันของวันทองจึงสะท้อนให้เห็นความวิตกกังวลในใจของนางได้เป็นอย่างดี

๑๒. บทบาทหน้าที่ของความฝันในวรรณคดีไทย

จากการศึกษาความฝันในวรรณคดีไทยพบว่าบทบาทสำคัญดังต่อไปนี้

๑) เป็นกลวิธีในการดำเนินเรื่องที่เกิร่นำให้ผู้อ่านรู้ล่วงหน้าว่าต่อไปจะมีเหตุการณ์สำคัญอะไร

เกิดขึ้นแก่ตัวละครที่ฝันหรือแก่ตัวละครอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ฝัน การเกริ่นให้ผู้อ่านรู้ล่วงหน้า กวีจะบอกผ่านเรื่องราวความฝันของตัวละคร ทำให้คนอ่านมีเวลาเตรียมใจรับเหตุการณ์ดังกล่าวที่กำลังจะเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ร้ายที่กำลังจะเกิดแก่ชะตาชีวิตของตัวละครสำคัญหรือแก่คนใกล้ชิด

๒) เป็นวิธีการกระตุ้นความสนใจใคร่รู้ของคนอ่านให้ติดตามดูว่าเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นนั้นจะเป็นจริงตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในความฝันหรือในคำทำนายฝันนั้นๆ มากน้อยเพียงใด เพราะในวรรณคดีแต่ละเรื่องมักจะมีกรกล่าวถึงความฝันของตัวละครและการทำนายฝันดังกล่าวอย่างละเอียด ชวนให้ติดตาม

๓) เป็นการให้ความรู้และเพิ่มประสบการณ์แก่คนอ่านเรื่องความฝันกับการตีความ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการเสนอเรื่องความฝันของตัวละครมักจะมีคำทำนายฝันควบคู่อยู่ด้วยเสมอซึ่งเป็นการบอกหลักเกณฑ์ในการตีความหมายของความฝัน ทำให้คนอ่านมีโอกาสสะสมความรู้เรื่องการตีความหมายของความฝันของตัวละครที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ มีข้อสังเกตว่าความฝันในวรรณคดีหลายเรื่องใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายคล้ายกัน ทำให้ผู้อ่านวรรณคดีสามารถตีความหมายของความฝัน

ของตัวละครได้จากประสบการณ์ที่ได้จากการอ่านวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ

๔) ให้ความสนุกสนานแก่ผู้อ่าน ผู้อ่านที่มีประสบการณ์การอ่านวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ จะมีโอกาสนำความรู้ที่ได้สั่งสมมาทดลองตีความหมายของความฝันในวรรณคดีที่กำลังอ่านว่าตนเองจะตีความหมายของความฝันได้ถูกต้องหรือไม่ก่อนที่จะพบคำเฉลยของกวีที่จะไขปริศนาให้รู้ในลำดับต่อไป นับเป็นวิธีทดสอบสติปัญญาหรือประลองปัญญาอย่างสนุกสนานระหว่างผู้อ่านกับกวีได้วิธีหนึ่ง

๑๓. ความสรุป

ความฝันในวรรณคดีไทยมีลักษณะเหมือนกับความฝันของคนทั่วไปในชีวิตจริง คือมีทั้งฝันดีและฝันร้าย ฝันดีหรือฝันร้ายดังกล่าวในวรรณคดีไทยจะมีผลต่อชีวิตของผู้ฝันหรือต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้ฝันนั้น กวีไทยใช้ความฝันของตัวละครเป็นเครื่องมือสำคัญในการบอกให้คนอ่านรู้ตัวล่วงหน้าว่าจะมีเหตุการณ์ดีหรือร้ายเกิดขึ้นแก่ตัวละคร วิธีการบอกดังกล่าวนี้กวีมักบอกแบบต้องให้คนอ่านตีความสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในความฝันของตัวละครมากกว่าที่จะเป็นการบอกแบบตรงไปตรงมาโดยคนอ่านไม่ต้องตีความ วิธีนี้เป็นกลวิธีการแต่งอย่างแยบคายของกวีที่ทำให้คนอ่านได้มีเวลาเตรียมใจยินดีกับตัวละครในเรื่องเมื่อมีเหตุการณ์ดี ๆ เกิด

ขึ้นแก่ชีวิตของตัวละครตัวนั้น หรือมีเวลาเตรียมใจที่จะยอมรับกับเหตุการณ์ร้ายที่จะเกิดขึ้นแก่ตัวละครในเรื่อง แม้กลวิธีนี้จะใช้กันมานานแล้วในหมู่กวีไทย แต่ก็ยังคงเป็นที่นิยมใช้กันอยู่เพราะใช้ได้มีประสิทธิภาพ ทำให้เรื่องน่าอ่าน ชวนให้ติดตาม ด้วยเหตุนี้การใช้ความฝันเป็นกลวิธีสำคัญในการดำเนินเรื่องจึงน่าจะยังคงมีอยู่ต่อไปในวรรณกรรมไทยปัจจุบัน และในวรรณกรรมที่จะแต่งต่อไปในอนาคตตราบเท่าที่กวีและคนอ่านยังคงมีความคิดความเชื่อเรื่องความฝันอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย และเชื่อคล้ายคลึงกัน เหมือนกับความเชื่อของคนในสังคมไทยที่ยังยืนยันคงอยู่สืบเนื่องอย่างยาวนานตลอดมาทุกยุคทุกสมัย

บรรณานุกรม

- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (๒๕๓๕). **บทละครเรื่องเงาะป่าและประหม่อมคลองสุกษิต** พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำของคุรุสภา.
- ชลดา เรื่องรักย์ลิขิต (๒๕๔๔). **อ่านลิลิตพระลอ ฉบับวิเคราะห์และถอดความ** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บทละครเรื่องอุณรุทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก** (๒๕๔๕). กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่.
- บรรจบ คุณจารี, พระมหา. (กันยายน-ตุลาคม, ๒๕๒๑). "ความฝัน" **เสียงธรรม**, หน้า ๖๕-๘๑.
- ปรมาณูชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. (๒๕๓๐) **ลิลิตตะเลงพ่าย** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำของคุรุสภา.
- พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่** (๒๕๓๑). พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพฯ : บรรณาการ.

พิศุลทอง (๒๕๕๔). พระนคร : โรงพิมพ์
ราษฎร์เจริญ.

พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ.
(๒๕๕๕). ดาหลัง ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานถวาย
พระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรี-
สวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสา
อัยกาเจ้า ณ พระเมรุมาศท้องสนามหลวง
วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๕.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ.
มณีพิชัย (๒๕๕๐). กรมวิชาการ กระทรวง
ศึกษาธิการ.

____. สังข์ทอง (๒๕๕๐). กรมวิชาการ กระทรวง
ศึกษาธิการ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๖). พจนานุกรม
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๖
กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์
จำกัด.

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช เล่ม ๑-๔ (๒๕๕๐). กรมศิลป-
ปากรจัดพิมพ์เผยแพร่.

วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๑ (๒๕๒๕). กรม
ศิลปปากรจัดพิมพ์เผยแพร่.

วิจิตรวาทการ, พลตรี หลวง. (๒๕๕๑). ความ
ฝัน กรุงเทพมหานคร : บริษัทสร้างสรรค์
บุ๊คส์ จำกัด.

เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน (๒๕๑๓). พิมพ์ครั้งที่
๑๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
บรรณาการ.

อิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ (๒๕๑๔).
พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร :
ศิลปบรรณาการ.

อุทัย สันธุสาร. (๒๕๒๐). สารานุกรมไทย
เล่ม ๑๕ (เป็งมาง-พลับพลึง). กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.

Abstract A Dream and Good or Bad Events in Thai Literature Cholada Ruengruglikit

Associate Fellow of the Academy of Arts, The Royal Institute, Thailand

A dream is an event one sees while sleeping. The dreams in Thai literature can be divided into two groups: the dreams foretelling good events and the dreams indicating the coming of bad events. The dreams foretelling good events could involve the events that happen at the present time and those that will happen shortly. As for the dreams indicating the coming of bad events, they could involve some past incidents of the characters, the events which are happening as well as the events which will happen in the future. This study found that the dreamers could be both men and women. Women dream more often than men, but men's dreams cover wider matters than those of women. Women's dreams usually deal with the matters of themselves or those of their family members and relatives. Men's dreams, on the other hand, involve their political power, the matters of the country, and their friends. Meanings of the dreams are sometimes expressed directly, but most of them have to be interpreted. It should be noted that the symbols used in the dreams in Thai literature are very similar. The readers therefore could easily interpret the meanings of dreams through their reading experience of Thai literary works. In addition, the dreams in Thai literature interestingly reflect the characters' hope, desire, or fear. According to this study, the dreams in Thai literature can have many roles. Firstly, they give the readers the clues about the important incidents that will happen to the dreamers or to some characters being closed to them. Secondly, the dreams keep the readers' interest in the story by stimulating the readers to find out whether the events happening to those characters are the same as their dreams. Thirdly, the dreams in the text can give the readers the ideas in interpreting the characters' dreams by themselves. Fourthly, the dreams are elements that give the readers much pleasure as they try to interpret the meanings of the characters' dreams before revealed by the poets. Inserting the characters' dreams in Thai literature therefore is one of the interesting techniques of Thai poets.

Key words : the characters' dreams, good or bad events in the story